

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Vzdělávání seniorů se zaměřením na univerzitu třetího věku

Education of the elderly with a focus on the university of the third age

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

RNDr. Mgr. Jana Leontovyčová, CSc.

Autor:

Adéla Kináčová

Praha 2018

Poděkování

Ráda bych za vedení, cenné rady, ochotu a trpělivost při vypracování bakalářské práce poděkovala paní RNDr. Mgr. Janě Leontovyčové, CSc. Děkuji také své rodině za podporu a zároveň bych ještě ráda poděkovala všem respondentům, kteří mi pomohli při zpracování mého výzkumu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Vzdělávání seniorů se zaměřením na univerzitu třetího věku“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Anotace

Bakalářská práce popisuje problematiku vzdělávání seniorů se zaměřením na univerzitu třetího věku.

Práce je rozdělena na dvě části s to část teoretickou a praktickou.

Cílem práce je popsat jaké jsou možnosti vzdělávání seniorů v České Republice, funkce vzdělání, překážky při vzdělání a další aspekty této problematiky. Také práce vysvětluje pojem senior, stáří a stárnutí. Tímto se zabývá první část – teoretická.

Část druhá – praktická je zaměřena na charakteristiku účastníka univerzity třetího věku pomocí různých metod výzkumu.

Klíčová slova

vzdělání, edukace, senior, stáří, stárnutí, univerzita třetího věku, Univerzita Karlova

Annotation

The Bachelor thesis describes the issues of education of the elderly and it's focusing on the university of the third age.

Bachelor thesis is divided into two parts – theoretical and practical.

The objective is to describe the possibilities of education of the elderly in Czech Republic, it's meaning, aspects and function. Theoretical part also explains the term the elderly, aging, old age and population ageing.

Part two – the practical part will focus on characterizing the average student of the university of the third age.

Keywords

Education, the elderly, senior, old age, aging, university of the third age, Charles University

Obsah

Teoretická část	6
Úvod.....	6
1. Stárnutí společnosti.....	7
2.1. Stáří a stárnutí	9
2.2. Strategie vyrovnávání se se stárnutím a stářím.....	10
3. Ageismus	12
3.1. Překonání ageismu skrze vzdělávání seniorů	12
4. Staří v České republice 21. století	14
4.1. Moderní doba a etapa stáří.....	15
4.2. Zdravé stárnutí	15
5. Volný čas seniorů.....	17
6. Geragogika.....	19
6.1. Funkce vzdělávání seniorů.....	21
6.2. Význam vzdělávání pro seniory a druhý životní program.....	22
6.3. Překážky a omezení při vzdělávání seniorů.....	24
7. Vzdělávání seniorů v České republice.....	26
7.1. Univerzita třetího věku	26
7.2. Akademie třetího věku.....	28
7.3. Kluby seniorů.....	28
7.4. Univerzity volného času	29
7.5. Vzdělávání seniorů v zahraničí.....	29
Praktická část	31
8. Statistické zpracování údajů	32
9. Dotazníkové šetření	33
9.1. Výsledky dotazníkového šetření.....	33
10. Rozhovor s účastnicí U3V	45
11. Vyhodnocení hypotéz	48
12. Vyhodnocení cíle výzkumu	53
Závěr	54
Seznam literatury	56
Seznam grafů	58
Seznam tabulek.....	59
Seznam příloh	60

Teoretická část

Úvod

Stáří jako vývojová etapa života člověka se stále prodlužuje a je mnoho způsobů, jak toto životní období prožít. Lidé v tomto období života se věnují rodině, zejména vnoučatům, zahrádce nebo cestování. V současné době je ovšem jedna aktivita, která se stává u aktivních seniorů velmi oblíbenou, a to je vzdělávání, ať už na univerzitě třetího věku nebo v jiných dostupných institucích, které vzdělávání nabízejí. Člověk není nikdy moc starý na to, aby se naučil něco nového.

Aktuální demografické stárnutí populace zcela jasně vede k rozšíření nabídky volnočasových aktivit pro seniory a z toho důvodu jsem jako téma práce zvolila „Vzdělávání seniorů se zaměřením na univerzitu třetího věku“. Právě ve vzdělání seniorů vidím velký potenciál pro zlepšení kvality života seniorů. Rozvíjení nebo udržení kognitivních funkcí u starších občanů je velmi důležité pro jejich duševní zdraví. Setkávání se s lidmi svého věku často zlepšuje sociální život seniorů. Starší senioři mohou trpět generační izolací kdy ztrácí své přátele kolem sebe, a právě prostřednictvím všech volnočasových aktivit mohou poznat lidi své generace.

Téměř všechny univerzity dnes nabízejí nějakou formu vzdělání seniorů nebo dospělých, takzvané celoživotní vzdělávání. A právě kvůli aktuálnosti této problematiky jsem zvolila toto téma pro svou bakalářskou práci. Cílem práce je popsat možnosti vzdělávání seniorů v České republice a charakterizovat průměrného účastníka univerzity třetího věku.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část má 7 kapitol – vymezují pojem stáří a stárnutí, jak vypadá stáří v 21. století v České republice a dále se zaměřují přímo na vzdělávání – jaké má funkce, jaké jsou překážky při vzdělávání a zejména možnosti, kde všude se senior může vzdělávat.

V části praktické jsem se zaměřila na univerzitu třetího věku na Univerzitě Karlově. Mým cílem bylo zjistit, jak vypadá průměrný účastník U3V na Univerzitě Karlově. Pro toto zjištění jsem použila tři metod výzkumu – zpracování statistických údajů zjištěných z výročních zpráv fakult UK, dále pak zpracování dat z dotazníkového šetření a jako poslední metodu jsem využila rozhovor s účastnicí U3V.

1. Stárnutí společnosti

Stárnutí společnosti je významným demografickým trendem současné doby, a tak druhá polovina tohoto století bude patřit seniorům. Demografické stárnutí populace postihuje v současnosti všechny vyspělé země a stává se tak jednou z nejzávažnějších a nejdiskutovanějších společenských otázek. Příčinou demografického stárnutí je zejména pokles úrovně porodnosti, změny v úmrtnosti a prodlužování naděje dožití. Podle dlouhodobých prognóz budoucího vývoje počtu a věkové struktury obyvatelstva bude podíl starších osob v populaci České republiky i nadále výrazně narůstat, zejména to bylo vidět po roce 2010, kdy do věkové skupiny 65 a více let vstoupily početné generace narozené po druhé světové válce.¹ V roce 2060 vystoupá jejich podíl až na 34 procent ze všech obyvatel České republiky. Bude se jednat o 3,2 miliony seniorů. Tento vývoj je z demografického hlediska naprosto přirozený a nijak se neliší od vývoje v zemích západní nebo severní Evropy.²

Stárnutí společnosti jako komplexní proces má za následek nejen změnu postavení seniorů ve společnosti, ale také soukromé sféry, mezigeneračních vztahů, vztahů uvnitř rodiny a individuálních životů stárnoucích osob. Díky prodlužujícímu se životu představuje etapa stáří časově delší a tím i významnější fázi lidského života. Seniorský věk tak skýtá řadu možností, jak prožívat každý den aktivně a smysluplně, a proto je nutné podporovat zdravé a aktivní stárnutí. Pro společnost může demografické stárnutí zároveň představovat příležitost a výzvu, jak co nejefektivněji využít znalostí a potenciálu přibývajících počtu starších lidí.

Vzhledem k tomuto demografickému trendu budou stále důležitější aktivity pro seniory a koncepce aktivního stárnutí.

¹ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. 2002. Úspěšné stárnutí – leitmotiv 21. století. *Demografie*, 44 (1), s. 43–46.

² <https://www.i60.cz/clanek/detail/6424/starnuti-populace-a-jeho-dusledky>

2. Kdo je senior?

Jednoznačně charakterizovat seniora je jednoduché pouze zdánlivě. V české společnosti se běžně užívají pojmy jako: „důchodce“, „senior“, „geront“, ale i eufemistické termíny „babička“ a „dědeček“, často i v případech, ve kterých se nejedná o naše příbuzné. Další používaný termín může být „stařenka“ a „stařeček“. Pod všemi těmito pojmy si dokážeme přestavit představitele této skupiny. Představa však může být značně stereotypní.³

S pojmy „babička“, „dědeček“, „stařenka“, „stařeček“ se můžeme často setkat v médiích. Podobné pojmenování může do jisté míry snižovat i důstojnost člověka, a to tím, že otevřeně vyjadřuje jeho životní období z hlediska věku. Ve slově „stařeček“ cítíme spíše negativní konotaci než například ve slově „mladík“.⁴

Podle Říčana (2006) je pojem „senium“ (stáří), a tedy i pojem „senior“ v nejméně pejorativní konotaci k dané cílové skupině. Na rozdíl od pojmu „geront“.

Podobně hovoří i Haškovcová, která k předem uvedeným termínům přidává ještě výraz: „přestárlí občané“. O tomto výrazu dále napsala: „*Přestárlý bývá strom a každý sadař ví, že je nutné jej pokácet a nahradit novým. Podobný scénář se nabízel v případě označení přestárlý občan, tedy toho, který tu už nemá co dělat, kdo je zde „navíc“ a překáží těm mladým. Nevhodné označení nepochybně přispělo k celkově negativnímu obrazu stáří, nebo naopak, bylo jeho jednoznačným výrazem.*“⁵

Přestože pojem „senior“ není českého původu, je nutné poznamenat, že v anglicky psané literatuře se termín senior, tak jak ho chápeme v ČR, objevuje méně často. Daleko více se používají termíny – senior citizen, older people nebo the elderly. Senior se v anglicky mluvích zemích používá spíše pro někoho zkušenějšího, nebo staršího služebně.⁶

³ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika, str. 32

⁴ Tamtéž, str. 32

⁵ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, str. 21

⁶ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika, str. 33

Jak správně pojmenovat období života, kdy je člověk starší, ale není starý? V současné době se pro druhou polovinu života používá následující členění:

- 45 – 59 let – střední nebo též zralý věk,
- 60 – 74 let – vyšší věk nebo rané stáří,
- 75 – 89 let – stařecký věk, neboli senium, vlastní stáří,
- 90 a výše - dlouhověkost.⁷

Haškovcová (2010) také hovoří o dělení na první, druhý a třetí věk, tedy mládí, dospělost, stáří. Podstatné je také, že v posledních letech se třetí věk začal dělit na třetí (mladí senioři) a čtvrtý věk (od 75 let).

Jak vybereme osobu, kterou označíme za seniora? Vzhledem k literatuře se jako objektivní faktor, podle něhož je možné jedince identifikovat jako seniora, objevuje kalendářní věk. Kalendářní věk využívá i WHO, která zdůrazňuje, že neexistuje jednotná metodika či závazná pravidla a upozorňuje, že je přirozený rozdíl mezi věkovou hranicí ve vyspělých státech a například v Africe. Obvyklou věkovou hranicí bývá 65 let. Podle WHO je to 60 let.

2.1. Stáří a stárnutí

Stárnutí je součtem změn, kterým podléhá organismus v průběhu času. Tyto změny však nenastupují synchronně. Jde o proces, který má určitou časovou dynamiku, je geneticky naprogramován a podléhá také vlivům prostředí.⁸

Fáze stáří je v životě člověka nepřirozená, a to ve vztahu k ostatním živočichům (zejména savců), kteří žijí na naší planetě. Člověk totiž žije i značnou dobu po skončení svých reprodukčních schopností. Tato informace je určena nejen k zamyšlení, ale především zdůrazňuje potřebu věnovat se seniorům nejen z aspektu sociálního (materiálního) a zdravotního, ale rovněž aspektu volnočasového a také z pohledu celoživotního vzdělávání.⁹

⁷HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, str. 20

⁸MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 23

⁹ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012, str. 16

Důležité je zdůraznit, že každý člověk stárne jinak a všichni stárneme od narození. Proces stárnutí je vždy diskontinuitní, a proto v některých obdobích svého života člověk stárne rychleji. Známe proto „staré mladíky“ a „mladé staříky“.¹⁰

2.2.Strategie vyrovnávání se se stárnutím a stářím

Lidé se se stárnutím vyrovnávají různě. Velmi záleží na jejich fyzickém stavu, ekonomickém zabezpečení, ale také na osobnostních charakteristikách seniora. Špatenková a Smékalová (2015) uvádějí pět strategií vyrovnávání se se stárnutím a stářím:

- **Konstruktivní strategie** – konstruktivní člověk se smířil s faktem stárnutí a stáří. Dokáže se vyrovnat s omezením, které mu stáří přináší. Je soběstačný a aktivní – vytváří si nové vztahy a stanovuje si reálné cíle. Je optimistický, navazuje sociální kontakty.
- **Strategie závislosti** – závislý člověk má sklon k pasivitě a závislosti na jiných lidech, na které spoléhá víc než na vlastní síly. Jeho krédem je „ať se starají ostatní, já už jsem se nadělal dost“. Je to typ člověka, který je spokojený s penzionováním (rád se vzdal své práce a odešel do důchodu), nemá žádné zvláštní ambice, iniciativu a odpovědnost přenechává jiným („mladým“).
- **Strategie obranná** – tito lidé jsou zcela soběstační a jsou na to velmi hrdí. Odmítají přijmout změny související se stárnutím a stářím. Často odmítají pomoc ostatních, aby ukázali, že nejsou závislí, že pomoc nepotřebují, protože nejsou vlastně staří. Zpravidla vykazují přehnanou aktivitu. Tato hyperaktivita má zahnat špatné myšlenky, například na nemoc, nebo dokonce smrt.
- **Strategie hostility** – hostilní, nepřátelští lidé jsou agresivní a podezřívání vůči lidem a vůči všemu, stále si na něco (nebo na někoho) stěžují a již během svého aktivního života měli tendenci svalovat vinu za své neúspěchy na druhé. Vykazovali a vykazují nepřátelské projevy vůči okolí.
- **Strategie sebenenávisti** – sebenenávistní lidé se od předcházející strategie liší tím, že nepřátelství a zlobu obrazejí vůči sobě samým. Na svůj předcházející život hledí

¹⁰HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, str. 20

kriticky a pohrdavě, už by ho nechtěli žít znovu. Jsou přehnaně sebekritičtí, mají pocit vlastní neužitečnosti, cítí se osamělí a zbyteční. Trpí pocitem osamělosti.

Tyto strategie nelze měnit, jsou hluboce zakořeněné a často vycházejí z životní strategie daného člověka. Možným řešením je pomoci těmto lidem, aby byl jejich život snesitelnější a stáří důstojnější a aby nezůstali sami.

Úspěšné stárnutí znamená chápat stárnutí jako přirozený fakt života a jednat v souladu s tím, tzn. smířit se omezeními danými zhoršením zdraví a úbytkem sil, překonat pocity ztráty, snížení vlastní hodnoty, neužitečnosti, přijmout snížení odpovědností v sociálních rolích i finanční limity dané penzí.¹¹

¹¹ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003, str. 24

3. Ageismus

Jak je již uvedeno v předchozích kapitolách, obyvatelstvo celosvětově stárne, tedy i v ČR stárne. V dalších letech budou tvořit čtvrtinu obyvatel lidé nad 65 let.

V moderní společnosti přineslo stárnutí jednu velkou změnu – došlo ke snížení sociálního statusu stáří, mnohdy až na tak nízkou úroveň, že se začíná hovořit o diskriminaci seniorů z důvodů věku – ageismu. Dnešní společnost je orientovaná na mládí a stáří se často považuje za něco zbytečného.

Pojem *ageismus* poprvé použil americký psychiatr **Robert Butler** v roce 1968 v článku *Washington Post* v souvislosti se segregací bytovou politikou. V roce 1975 Butler ve své knize „*Why Survive? Being Old in America*“ pojem rozpracovává a v roce 1979 byl „ageismus“ poprvé zahrnut do slovníku „*The American Heritage Dictionary of the English Language*“. V sociální gerontologii se s konceptem však začíná intenzivněji pracovat až počátkem 90. let 20. století. Ke konci tohoto období se ageismus dostává i do diskurzu veřejného. Původní a dodnes pravděpodobně nejrozšířenější definice ageismu hovoří o procesu systematického stereotypizování a diskriminace lidí pro jejich stáří (Butler 1975). Pojem bývá někdy opisován synonymem „věková diskriminace“ nebo „diskriminace na základě věku“. ¹²

3.1. Překonání ageismu skrze vzdělávání seniorů

Vzdělání seniorů může nabídnout celou řadu výhod nejen pro seniory, ale pro celou společnost. Podle psychologa Erika Eriksona se člověk ve stáří začne zabývat smyslem svého života a může začít litovat života, který žil. A vzniká tady risk, že senior začne být zoufalý, depresivní a ztrácí smysl života. Proto je velmi důležité, aby ze sebe senioři měli dobrý pocit a potvrdili si svou integritu. Univerzity třetího věku mohou poskytnout místo a prostředek pro přechod z aktivního života do aktivního stáří a podpořit seniory ve vývoji jejich nových rolí ve třetím věku. ¹³

¹²[Http://www.ageismus.cz/o-ageismu](http://www.ageismus.cz/o-ageismu) [online]. [cit. 2018-03-13].

¹³STANKOV, Georgi. *OVERCOMING AGEISM THROUGH EDUCATION FOR THE THIRD AGE* [online]. [cit. 2018-03-07], str. 37

Hlavní cíl univerzity třetího věku (dále jen U3V) pokud hovoříme v souvislosti s ageismem, by mělo být stimulovat seniory k účasti ve společnosti. V této perspektivě vzdělávání seniorů má schopnost dosáhnout těchto cílů: ¹⁴

- Zvýšit povědomí o seniorech, jejich právech a potřebách – už samotné zapojení do vzdělání ukazuje proaktivní chování. Britský model U3V dokonce podporuje seniory, aby se učili navzájem. Tým na Kanadské univerzitě Manitoba dokázal, že vzdělání nejen seniorů, ale i dospělých v aktivním věku přináší mnoho zdravotních benefitů, zlepšuje kvalitu života, snižuje mobilitu, snižuje pravděpodobnost deprese a úzkosti a klesá risk onemocnění demencí.
- Vytvořit si sociální síť, vznik přátelství.
- Zajistit příležitost pro celoživotní vzdělávání, nové dovednosti a znalosti – mnoho lidí starších 50 let touží po získávání nových dovedností a znalostí. Výzkumy prokázaly, že existuje vztah mezi subjektivním vnímáním kvality života a účastí na programech celoživotního vzdělání.
- Vytvořit pozitivní vnímání sebe sama mezi seniory – pozitivní obraz sebe sama může zvýšit zdraví a život seniorů.
- Posílit mezigenerační dialog.
- Podpořit smysluplné stárnutí – Dan Buettner ve své knize *Modré zóny* říká, že pocit smysluplnosti a cílevědomosti („tohle je něco, proč ráno vstát“), pozitivně koreluje s dlouhověkostí. Říká také, že pocit smysluplnosti v životě zlepšuje patologické změny v poznávání pacientů s Alzheimerovou chorobou.

¹⁴STANKOV, Georgi. *OVERCOMING AGEISM THROUGH EDUCATION FOR THE THIRD AGE* [online]. [cit. 2018-03-07], str. 38

4. Staří v České republice 21. století

Právě teď na začátku třetího tisíciletí bychom se měli zamyslet a přehodnotit dosavadní způsob života a s tím také chápání stáří. Často používanou větou je – stáří je konec života, ale je tomu skutečně tak? Etapa stáří je velmi důležitá a zaslouží si stejný důraz na rozvoj jako dospělost a mládí. Nesmíme zapomínat, že tato etapa je dlouhá 30–40 let, a je tudíž stejně dlouhá jako mládí nebo dospělost. Pozornost by jí proto měl věnovat nejen senior samotný, ale i pomáhající profese a v neposlední řadě i zájem státní sociální a zdravotní politiky. Stáří je další vývojovou etapou lidského života, ve které je hlavní důraz kladen na uchování pohybových dovedností a psychosociální rozvoj. Stáří není konec života, ten přináší až smrt. Prodloužení lidského života a vzájemné soužití všech věkových skupin ve společnosti dává prostor k vytvoření nového modelu osobního růstu, v němž nebudou vytvořeny hranice mezi mládím, dospělostí a stářím, v němž bude lidský život chápán jako jeden nepřetržitý celek od narození až do smrti.¹⁵

Bio-psycho-sociální model zdraví se snaží najít souvislosti tělesných změn v kontextu životního příběhu seniora. Ve stáří je velmi významná psychosociální anamnéza : jak senior své změny prožívá, jak hluboce jej ovlivňují sociální souvislosti, které jsou ve stáří velmi významné pro jeho motivační schopnosti chtít dosáhnout zlepšení fyzického zdraví. Ve stáří by mělo být důležitou prioritou udržovat funkční tělesné schopnosti a dále rozvíjet psychosociální schopnosti a dovednosti.¹⁶

Skutečnost je ovšem taková, že stále více energie je vynaloženo na léčbu onemocnění než na preventivní opatření. Zdraví podle WHO je ovlivňováno 4 vlivy, jež je důležité přijmout v pojetí způsobu života:

- 50% životní styl (stravování, pohyb, psychická pohoda),
- 20% genetické zatížení,
- 20% životní prostředí (jaké máme, jaké chceme),
- 10% lékařská péče.

¹⁵KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2017. str.12

¹⁶Tamtéž, 13

4.1. Moderní doba a etapa stáří

Moderní komunikační schopnosti nás připravují o lidské setkávání, o prožitky a zážitky lidského společenství. Seniorům ubývá potřeba předávání informací z generace na generaci. Málokdo chce dnes čerpat ze seniorských zkušeností, dosažených osobních i pracovních cílů a chápání světa. Průzkumy ukazují, že se staří lidé cítí spíše odstrčeni, ztrácejí sebedůvěru ve vlastní život. Mnoho sociologů vidí naši společnost jako soustředěnou na výkon a následný výdělek a do toho staří lidé nezapadají. Dokonce se objevil pojem ageismus – diskriminace na základě věku. Zároveň zahrnuje negativní představy o stáří – stáří je ekonomická zátěž, staří lidé jsou všichni stejní, staří nemají, čím by naši společnosti mohli přispět, stáří je nemoc.¹⁷ Stále častěji dochází k neporozumění mezi různými generacemi a nejvíce tento jev můžeme vidět vůči starší generaci.

V naší společnosti stále přetrvává model 60. let, který viděl úspěšné stárnutí v tom, že senior trávil svůj volný čas v klidu domova, dále v ochotě přijmout změny sociálních rolí, dobrovolně nést sociální osamělost ve stáří a postupně se také vzdát společenských i životních rolí a odpočívat doma s myšlenkou, vždyť si to zasloužím, napracoval jsem se dost. Kvůli tomuto modelu společnost ani nepřipravovala pro seniory nějaké programy, ti dostali nálepku „důchodci“ a tím zmizel jejich životní příběh.

Současní senioři jsou skupinou vnitřně heterogenní, stáří jednotlivce je velmi individuální, hluboce ovlivněné minulostí a přítomností. Většina současných seniorů zažila minimálně jednu světovou válku, 50. léta, tři měnové reformy, normalizaci i politické změny po roce 1989. Zažili mnoho ztrát, úzkostí, na vlastní kůži zažili nedostatek. Proměny doby velmi poznamenaly jejich lidské osudy, náhled na současnost i vizi jejich budoucnosti. Museli si odříkat, naučit se žít skromně a jsou stále připraveni myslet na horší časy a šetřit.¹⁸

4.2. Zdravé stárnutí

Zdravé stárnutí je jednou z hlavních výzev v Evropě. Důsledky demografických změn, o kterých se dozvídáme v první kapitole mé práce, na neustále rostoucí starší populaci budou mít nesmírný vliv na ekonomiku, péči, sociální rozvoj, blahobyt a prosperitu v evropských

¹⁷ KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2017, str.16

¹⁸Tamtéž, str. 17

zemích. Proto je nutno zvýšit znalost toho, jak podporovat dobré zdraví u starších lidí a životní kvalitu v pozdních stádiích života, tak i zabránit nákladným a negativním vlivům na populaci jako celek.¹⁹

Definice zdravého stárnutí podle WHO: „je proces maximálního využití všech příležitostí k fyzickému, sociálnímu a duševnímu zdraví, a tak umožnit starším lidem aktivně bez diskriminace účastnit se společenského života a mít nezávislý a kvalitní život“.²⁰

Měli bychom si připomenout, že v posledních letech vznikaly a dále vznikají organizace, občanská sdružení a nadace, svépomocné skupiny, jež se věnují programům pro seniory a zabývají se otázkou života seniorů. Zároveň se snaží ovlivnit celospolečenský pohled na stárnutí a stáří.

O tomto trendu se zmiňuje jeden z bodů Národní strategie podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, který říká, že programy a podpora zdraví musí být vytvářeny ve spolupráci s nestátními organizacemi a dalšími relevantními aktéry a s ohledem na rozdílné potřeby a heterogenitu, kterou starší věk přináší. Zvláštní důraz musí být kladen na osoby s nízkým socioekonomickým statusem a na etnické minority. Programy na podporu zdraví by měly být místně dostupné a měly by zahrnout starší občany do všech fází programu podporujícího zdravé stárnutí.²¹

Pro zdravé stárnutí je důležitá střední generace jako ekonomicky aktivní část společnosti, která je zodpovědná za svou vlastní přípravu na stárnutí a prosazování celospolečenských opatření ve prospěch seniorů. Významný je také výzkum v oblasti rodiny, kvality života, názorů a postojů střední generace a sledování dodržování lidských práv. Generace seniorů svými aktivitami a přístupem by měla přispět ke změně vnímání procesu stárnutí a stáří. Je třeba jim poskytovat dostatečný prostor a podmínky k aktivní účasti na společenském a politickém životě ve státě. Sami senioři se současně musí snažit využít všech možností, které jim společnost nabízí. To také znamená jejich zodpovědný a aktivní přístup

¹⁹ Zdravé stárnutí: výzva Evropě: [Http://www.szu.cz/uploads/images/czpz/healthy_ageing/Healthyhort_cs.pdf?highlightWords=post+pro+odběr](http://www.szu.cz/uploads/images/czpz/healthy_ageing/Healthyhort_cs.pdf?highlightWords=post+pro+odběr), str. 4

²⁰ Tamtéž, str. 5

²¹ Národní strategie podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017: https://www.mpsv.cz/files/clanky/13099/Teze_NS.pdf

k vlastnímu životu, péči o zdraví, účast na společenských, kulturních a dobrovolných aktivitách.²²

5. Volný čas seniorů

Volnočasové aktivity seniorů se ve své podstatě intenzitou, kvalitou a dalšími faktory nemusí nijak zásadně lišit. Seniori se mohou účastnit jakékoliv volnočasové aktivity, které jsou přístupné širší veřejnosti. Volnočasové aktivity se v průběhu života přirozeně mění. Za výrazný mezník v jejich proměně se považuje nejen dosažení seniorského věku, ale především i odchod do důchodu a konec ekonomické aktivity. Důležitou roli hraje výběr volnočasových aktivit již v průběhu produktivního věku a preseniorská příprava.

Kasper a Lubecki (2003) uvádějí, že existují různé možnosti proměn volnočasových aktivit seniorů:

- Pokračování ve stávajících aktivitách. To lze považovat za ideální stav. Dochází tak k minimálním zásahům do životního stylu.
- Rozšíření stávajících aktivit. Myšleno především cestování a turistika. Do současných volnočasových aktivit lze vložit více času. Zintenzivnit míru zájmu o danou aktivitu. Většinou se jedná o aktivity, na které senior neměl v průběhu svého produktivního života čas.
- Výběr nových činností, na něž jedinci v době produktivního věku nezbýval čas. Výběr nových aktivit se nemusí řídit pouze časovými možnostmi seniora, ale i dalšími faktory – zdravotním stavem, rodinou, přáteli, ekonomickou situací apod.
- Pokračování v profesních činnostech ve smyslu volnočasových aktivit. Jako příklad můžeme uvést bývalou učitelku v mateřské škole, která v seniorském věku vykonává dobrovolnickou činnost v Klokánku. Zde je předurčující předchozí profese seniora.

²²KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2017. str.18

- Změna každodenních povinností ve volnočasové aktivity. Například vaření či nakupování. Tato změna je poměrně složitá na vymezení a pouze v některých případech by se jednalo o volnočasovou aktivitu.²³

Měli bychom si uvědomit, že jednotlivé volnočasové aktivity lze popsat z nejrůznějších aspektů a velmi detailně. Tato práce se zaměřuje spíše na edukaci seniorů – geragogiku, která bude rozsáhleji popsána v další kapitole. V této kapitole práce pouze zmíní různé druhy volnočasových aktivit, které jsou pro seniory k dispozici, protože geragogika je součástí volnočasové nabídky.

Činnosti, které do obsahu volného času spadají, tvoří široký okruh. Mezi ně patří aktivity kulturní, sportovní, sociální, vzdělávací, veřejné, rekreační, cestovatelské, hobby a manuální aktivity.

Kulturní aktivity můžeme rozdělit na receptivní a aktivní. Mezi receptivní činnosti patří ty činnosti, díky kterým se člověk obohacuje kulturně, přijímá kulturní hodnoty – návštěva divadla, kina, koncertu, ale i sledování televize či poslech rozhlasu. Aktivní činnosti jsou ty, na kterých se člověk sám aktivně podílí, sám je vytváří – různé kreativní činnosti (např. malba, tvorba dekorativních předmětů, tvorba hudby apod.). *Sportovní* aktivity se v dnešní době rozšířily o řadu adrenalinových a zážitkových sportů. Do sportovních aktivit lze také zařadit procházky či turistické túry, čímž se značně rozšiřuje věkový okruh sportujícího obyvatelstva. Dále sem zařazujeme všechny druhy sportů – míčové hry, lyžování, plavání aj. *Sociální* aktivity se vyznačují hlavně navazováním sociálních vztahů, udržováním sociálních kontaktů, setkáváním se s přáteli, s rodinou, ale také s lidmi ze svého okolí. *Rekreační a cestovatelské* aktivity mají hodně blízko ke sportovním aktivitám a velmi se pojí s turismem. Sem patří např. zahradničení, houbaření, chalupaření, chataření, kutilství a cestování. Posledním okruhem jsou *koničky a hobby*. Takto se označuje speciální zájem, k němuž má člověk často i citový vztah. Hobby může být manuální činností jako např. včelařství, rybaření, modelářství, ale také může být hobby sběratelská činnost – filatelie nebo sbírání pivních tácků. Zvláštní kategorií jsou vzdělávací aktivity.²⁴

²³JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika, str. 73-74

²⁴JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika, str. 79-81

6. Geragogika

Velmi stručně můžeme geragogiku definovat jako výchovu ke stáří a ve stáří. Vznik a další vývoj této vědy vychází z potřeby, jenž vyplývá z demografického vývoje. Jak je popsáno v první kapitole práce.

V současné době se stáří a stárnutí stává očekávanou a dlouhou etapou našeho života. Haškovcová (2010) píše, že nikdy v minulosti člověk nežil tak dlouhou dobu, a to je důvod mít takový čas pod kontrolou.

Při edukační práci se seniory jde především o saturaci následujících potřeb:

- **nezávislost**,
- **participace** – možnosti zapojení se do procesů rozhodování, předávání vlastních poznatků,
- **seberealizace** – plný rozvoj potenciálu, přístup ke vzdělání,
- **důstojnost** – problémy vykořisťování a zneužívání,
- **dostupnost péče** – přístup ke zdravotnickým, sociálním a právním službám.²⁵

Důvody, které vedou seniory k vyhledávání vzdělávacích aktivit:

- snaha být aktivní a seberealizovat se,
- rozvíjet své původní zájmy, svou profesi, specializaci,
- získat nové poznatky,
- naučit se novým dovednostem,
- zachovat si stávající vědomosti, dovednosti a schopnosti, udržet si tělesné a intelektuální síly,
- udržet si svou samostatnost, autonomii,
- vytvořit a rozvíjet sociální kontakty, potřeba sociálního přijetí a ocenění, realizovat svá přání, hledat nový smysl života, dopřát si vzdělání.²⁶

²⁵ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, str. 187

²⁶JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika, str. 84

Geragogika je primárně věda velmi mladá. Je to relativně nová disciplína, která stále prochází vývojem. Poprvé použil termín „geragogika“ Ferdinand Adalber Kehrler v roce 1952. Otto Friedrich Bollnow v roce 1962 představil koncept gerontopedagogiky jako výzkumné disciplíny zaměřené na vzdělávání starších lidí.

Emil Livečka již v roce 1979 poukazoval na „nově budovanou vědní disciplínu pedagogiky, která slouží k přípravě dospělých občanů na aktivní a tvůrčí etapy stáří z hlediska výchovných a vzdělávacích potřeb, zájmů, funkcí a cílů výchovy a vzdělávání dospělých. Zahrnuje nejen teoretická východiska a pojetí, výchovu ke stáří a ve stáří, ale také praktické ukázky řešení a metodiky postupů při realizaci této výchovy a vzdělávání dospělých“²⁷

V literatuře je možné setkat se s různými pojmy: gerontopedagogika resp. pedagogika starších lidí, pedagogika stárnutí, geragogika, gerontagogika

V užším pojetí geragogika svým způsobem doplňuje a rozšiřuje tzv. vědy o výchově na pomyslnou „trojčlenku“: pedagogika – andragogika – geragogika. V širším pojetí je pak předmětem geragogiky i animace staršího člověka jako orientace v kritických uzlech životní dráhy či při jejím problémovém průběhu, péče o staršího člověka v nejrůznějších oblastech.²⁸ Tímto se podle Jochmanna (1992) rozšiřuje akční pole geragogiky na následující oblasti:

- **vzdělávání** (nejznámější vzdělávacími institucemi jsou pravděpodobně akademie třetího věku a univerzity třetího věku),
- **edukace** (např. kulturní výchova, zdravotní osvěta, rehabilitace, prevence a výchovná péče v oblasti sociálně deviantních jevů),
- **péče** (volný čas, zábava, seberealizace, sociální péče, poradenství),
- **funkcionální působení** (masmédia, působení prostředí, výchovné působení výchovně nespécifických organizací).

Geragogiku lze také vymezit jako nauku o animaci seniorů, přičemž za animaci se považuje oduševňování, nikdy nekončící humanizace člověka. Je přitom vztažena jak na enkulturaci, tj. získávání a rozvíjení kulturních kompetencí, tak i na socializaci a resocializa-

²⁷ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodiktika*. Praha: Grada, 2015, str. 17

²⁸ Tamtéž, str. 18

ci, tj. na optimalizaci sociálních pozic a rolí nebo edukaci, tj. záměrné a cílevědomé formování člověka, jeho výchovu a vzdělávání.

Je třeba zdůraznit, že pod pojmem „geragogika“ se mohou skrývat minimálně tři skutečnosti, dosti odlišné a vzájemně se přitom významně doplňující a ovlivňující:

- Geragogika jako oblast společenské činnosti, ve které se realizují nejrůznější aktivity ovlivňující sociálního aktéra.
- Geragogika jako teoretická disciplína, která se zabývá touto oblastí (prostředím, v němž se příslušné aktivity realizují).
- Geragogika jako studijní obor připravující odborníky pro koncepční, řídicí a realizační činnosti v dané oblasti společenského působení.²⁹

Vzniklo tak i nové povolání geragog, specialista s komplexním vzděláním v oblasti gerontologie, gerontopsychologie a gerontosociologie, andragogiky, reps. pedagogiky a se specializací v geragogice.³⁰

6.1. Funkce vzdělávání seniorů

Základní funkce edukace seniorů vymežil již Emil Livečka (1979), který rozlišoval:

- Funkci **preventivní**, která pozitivně ovlivňuje kvalitu života seniorů a proces stárnutí, vztahuje se především k výchově ke stáří a ve stáří a k přípravě na stáří.
- Funkci **anticipační** související především s přípravou a rozhodováním o budoucí životní situaci, například v souvislosti se změnami spojenými s odchodem do penze či organizováním volného času.
- Funkci **rehabilitační** týkající se udržení a rozvoje duševní aktivity seniorů.
- Funkci **posilovací**, která je považována za nejvýznamnější. Má posilovat sociální integraci seniorů a týká se podpory jejich aktivního života.³¹

Haškovcová (2010) uvádí tyto funkce:

²⁹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodaktika*. Praha: Grada, 2015, str. 18

³⁰MUHLPACHR, P. Geragog jako nová profese v procesu celoživotního vzdělávání. *Pedagogická orientace* 2002,4, str. 96-101

³¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodaktika*. Praha: Grada, 2015, str. 37

- **Vzdělávací** funkce – získávání poznatků, informací, zkušenosti, osvojování si dovedností.
- **Kulturně-kultivační** funkce – rozvoj osobnosti v oblastech uměleckých, kulturních a pohybových.
- **Sociálně-psychologická** funkce – oblast sociálních vztahů, psychického rozvoje, cílená aktivita.

6.2. Význam vzdělávání pro seniory a druhý životní program

Pokud mluvíme o vzdělávání seniorů a jeho významu, často zmiňujeme vyšší kvalitu života o zachování intelektových schopností apod. Pod termín „kvalita života“ můžeme zahrnout mnoho věcí. Šerák to popisuje takto: „Edukační aktivity jsou často zaměřeny na prevenci hrozících deficitů, příp. na jejich odstranění a kompenzaci, hlavním cílem tohoto působení je udržení tělesných a intelektuálních sil. Významnou roli hraje i snaha o zajištění kvalitnějšího života. Podpora relevantní nabídky vzdělávání pro seniory by měla být integrální součástí vyspělé společnosti, od níž očekáváme, že svým členům zajistí bezpečné a důstojné stárnutí a umožní jim plnoprávně se zapojit do všech společenských aktivit.“

32

Výzkumy prokázaly, že kvalita života souvisí s dostatkem smysluplných aktivit a absencí depresivních pocitů, odvíjí se více od dispozic psychologických a sociálních, než biologických či ekonomických. Právě tento dostatek smysluplných aktivit přímo odkazuje na edukační programy pro seniory.³³

Důležitou roli hraje edukace seniorů také při přípravě seniorů na stáří. Příprava na stáří znamená „začít včas investovat do svého nového “já“ tak, aby člověk, až ho postihnou problémy stáří, měl možnosti a zdroje potřebné k tomu, aby jim dokázal čelit. Proces přípravy na stáří má několik fází. Vzájemně se od sebe liší obsahem a délkou. Helena Haškovcová (2010) vymezuje tři etapy přípravy na stáří:

- **Dlouhodobá** – celoživotní tvorba postojů ke stárnutí a stáří. Toto by mělo být součástí všech výchovných a vzdělávacích programů pro různé věkové kategorie bez výjimky.

³²ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, str. 189

³³ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodaktika*. Praha: Grada, 2015, str. 44

- **Střednědobá** – ta by měla začít ve středním věku. Její součástí je zdravý způsob života za účelem soběstačnosti co do nejvyššího věku, psychická adaptace spojená hlavně s požadavkem přijetí stáří jako nedílnou součást života, udržování a systematické rozvíjení lidských a všestranných nosných vztahů v rámci rodiny a společnosti.
- **Krátkodobá** – tři až pět let před odchodem do starobního důchodu. Má specifický obsah, jenž se bezprostředně váže na charakter životní změny, kterou penzionování představuje.

Všechny aktivity plánované na stáří či období starobního důchodu označuje Helena Haškovcová jako **druhý životní program**. Dříve, když byl přechod do důchodu ostrý, „starý“ člověk se rychle cítil prázdný. Nejdříve si užíval pár týdnů krásného nicnedělání, ale velmi rychle procítl do „nekonečného“ času. Mnoho seniorů zaujalo pozici jakéhosi očekávání, že teď nastanou ty pravé žně a zlaté časy trvalé dovolené. Je však potřeba čas individuálně vystavět a přijmout, protože cílem je vyplnit čas, ve kterém nelze dělat to, co senior dělal dosud. V tomto období se seniorům nabízí velké množství volného, a hlavně nestrukturalizovaného času. Kombinace bio-psycho-sociálního stárnutí a jeho projevů s nárůstem volného času mohou být pro seniora nebezpečné ve smyslu: „v důchodu má člověk čas pro sebe, nemusí téměř nic“, „nejednou zjistí, že zdraví už mu neslouží tak, jak by si přál, má málo peněz na koníčky, které by chtěl dělat, chybí mu lidi, na které byl celý život zvyklý, a pak je zklamaný a otrávený“. Edukační aktivity přinášejí do života seniora vědomí smyslu vlastního života a vytvářejí potenciál zvýšení kvality a kvantity jeho sociálních vztahů.

V době socialismu byl dáván důraz na koníčky, které měli nejčastěji muži, ale v jejich konání mohl často stát finanční problém. Ženy, které odešly do důchodu a měly děti, se „automaticky“ ujaly svých prarodičovských rolí. Jejich děti často plánovaly své potomky tak, aby mohly je vystřídat při jejich návratu do práce. Skutečností je, že všichni pociťovali, i když každý jinou měrou, diskontinuitu generací, resp. „násilné“ odtržení stáří od předchozích etap života.³⁴

V dnešní době samotní senioři očekávají od života v důchodovém věku více. Všestranně se mění jejich životní očekávání, což je způsobeno především tím, že do toho období

³⁴HÁŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, str. 124

vstupují oproti minulosti lidé v plné životně síle, relativně zdraví, vzdělání a finančně nezávislí. Tito lidé očekávají od seniorského věku pokračování života v jeho plnosti a rozhodně si ho nepředstavují jen jako pasivní přežívání, nebo dokonce jako „čekárnu na smrt“. Nepočítají také, že by se, jakkoliv stáhli do ústraní, přerušili svůj společenský život apod.³⁵

6.3. Překážky a omezení při vzdělávání seniorů

Podobně jako ve všech oblastech vzdělávání se i v této oblasti setkáváme s různými podobami překážek a omezeními, ať již ze strany subjektů či objektů vzdělávání.

Šerák mluví o překážkách a omezeních, která jsou způsobena involucí člověka:

- Osvojování poznatků zabere starým lidem více času.
- Senioři si obtížněji osvojují logicky nestrukturované informace.
- Problém představuje i nedostatečně zvládnutá strategie učení.
- Látka prezentovaná větší rychlostí omezuje kvalitu a kvantitu naučeného výraznějším způsobem, než je tomu u mladších osob.
- Zatímco delší přestávky během procvičování naučeného vedou u mladších osob ke zlepšení jejich pracovního výkonu, u seniorů se výkon naopak zhoršuje.
- Podstatnou roli v procesu učení hraje fyzický a psychický stav jedince, především případná zdravotní omezení.
- Významný je rovněž stupeň aktivity a síla motivace.
- Učební látka by měla mít v každém případě intencionální charakter.³⁶

Je zjevné, že některé z těchto omezení lze částečně eliminovat lektorem či výběrem tématu. Všechny tyto body jasně souvisejí s psychickými změnami ve stáří. Dalšími omezujícími prvky jsou faktory, které lze v některých případech odstranit. Bariéry jsou to, co si skutečně představíme jako překážky, například absence bezbariérovosti v budovách a MHD. Toto odstranění však stojí nemalou částku peněz. Může jít také o bariéry

³⁵ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodiktika*. Praha: Grada, 2015, str. 43

³⁶ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, str. 190

v nepřizpůsobení prostoru potřebám seniorů. Bariéry mohou být i časové, místní a finanční.³⁷

Časová bariéra může spočívat v tom, že některé aktivity se pořádají v čase, kdy se seni-
oři následně do svých domovů vracejí do tmy (zejména v zimě) a pociťují sníženou bez-
pečnost své osoby. *Místní* bariéry jsou způsobeny nedostatkem vzdělávacích aktivit pro
seniory v určitých oblastech, které se od sebe liší velikostí, existencí místních univerzit,
ochotou základních a středních škol, samosprávy apod. K *finančním* bariérám není nutné
vysvětlení. Je jasné, jaký problém tato bariéra skrývá. Z průzkumu vyplynulo, že prakticky
každý senior je ochotný za své volnočasové aktivity utratit méně než 500 Kč měsíčně.³⁸

³⁷ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012, str. 38

³⁸ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012, str. 39

7. Vzdělávání seniorů v České republice

Senioři se mohou účastnit běžných vzdělávacích aktivit pro širokou veřejnost. Tyto aktivity ovšem nejsou specializované přímo na seniory, což může pro seniory znamenat určité překážky či bariéry. Naštěstí existují vzdělávací aktivity cílené pro seniory, které by měli respektovat specifika a metodické zásady jejich vzdělávání. Do edukace seniorů se zapojují nejrůznější instituce, které pak seniorům pomáhají adaptovat se na novou životní situaci, v níž se nacházejí po odchodu do důchodu, a pomáhají prohlubovat jejich vědomí odpovědnosti za vlastní stáří a přispívají k získání a udržení pocitu užitečnosti a satisfakce starších osob.³⁹

7.1. Univerzita třetího věku

Jde pravděpodobně o nejznámější edukační instituci pro seniory. První univerzitu založil profesor práva a ekonomických věd Pierre Vellase již v roce 1973 ve Francii na Univerzitě společenských věd v Toulouse s cílem vytvořit vzdělávací příležitosti pro stárnoucí populaci. Chtěl seniorům nabídnout program činností odpovídající podmínkám, potřebám a aspiracím, které jsou této skupině vlastní. Tato myšlenka se rychle rozšířila po Evropě. Ve střední Evropě se toto hnutí ujalo nejdříve v Polsku. V České republice vznikla první U3V v roce 1986 v Olomouci a o rok později v Praze. Dnes se již mohou senioři vzdělávat na téměř každé vysoké škole. U3V poskytuje seniorům nejnáročnější studium na vysokoškolské úrovni.⁴⁰

Jednotlivé kurzy trvají obvykle od jednoho do šesti semestrů a slouží k rozšíření poznatků ve sféře individuálních zájmů. Tato forma vzdělávání nemá vzhledem ke svému charakteru komerční ráz, studijní poplatky tak mají spíše symbolickou hodnotu (ceny se pohybují zpravidla v řádu stokorun, ale na některých oborech, např. výtvarných, může být částka až několikanásobná. Přednášky navštěvují od pěti do sta zájemců. Největší zájem je o kurzy zaměřené na medicínské otázky, psychologii, dějiny umění nebo o práce s výpočetní technikou. Podle výzkumu A. Petříkové (1998, str. 154-155) tvoří přibližně 70 % studentů U3V ženy, nejpočetnější skupinou jsou účastníci ve věku 60-70 let. Přednášejí-

³⁹ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015, str. 89

⁴⁰ Tamtéž, str. 89

ci většinou hodnotí studenty-seniory jako velmi vnímavé a aktivní. Úroveň jejich vědomostí je často překvapivě vysoká a svými znalosti mnohdy předčí své mladší kolegy.⁴¹

Kromě získávání nových znalostí je zde i možnost vytvoření nových přátelství. Kurzy U3V nejsou totožné s akreditovanými studijními obory VŠ, ale mají podobu vybraných přednášek. Jejich obsah je tedy převážně zájmový. Absolvováním těchto kurzů nevyplňují jen svůj volný čas, ale také získávají nové poznatky. Sami účastníci ovšem kritizují fakt, že jsou odděleni od řádných studentů, a tím se zamezuje mezigeneračnímu dialogu. Mezi další nedostatky patří málo volných míst, omezení na posluchače s maturitou a zhoršení dostupnosti pro zájemce z menších obcí.⁴²

Nejčastější formy výuky jsou:

- přednáška,
- seminář,
- laboratorní či teoretické cvičení.

Vavřín (2012) se zabývá otázkou, zda je správné užívat pojem „univerzita“. K hodnocení nelze použít obvyklá měřítka, protože neexistuje žádná klasifikační jednotka typu získaných kreditů nebo udělených hodnot. Klasická definice univerzity říká, že je to vzdělávací/výzkumná instituce, která má nejméně tři fakulty různého zaměření, má akreditovaný alespoň jeden doktorský studijní program a její součástí je knihovna. Označení „univerzita“ je tedy z morálního, didaktického, pedagogického i společenského hlediska pro současné české U3V přijatelné a uvádí proto tyto důvody:

- Obsahová úroveň kurzů je na odborné úrovni, která odpovídá náplni bakalářských nebo magisterských předmětů standardního studia.
- Případná absence klasifikace a zkoušek obecně nesnižuje odbornou ani formální úroveň výukového procesu, jehož kvalita je garantována osobnostmi lektorů (kterými jsou profesori, docenti, odborní asistenti a asistenti příslušné vysoké školy).
- Univerzitní prostředí, ve kterém výuka probíhá, působí na účastníky prokazatelně motivačně.

⁴¹ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, str. 197

⁴² Tamtéž, str. 197

7.2. Akademie třetího věku

Akademie třetího věku jsou vzdělávací instituce, které je možné pokládat za středně náročnou formu studia seniorů. Tato instituce by měla být dostupná zejména seniorům v oblastech, kde není univerzita. A3V bývají organizovány pod záštitou různých organizací (například kulturní domy, střední školy, knihovny apod.). Výuka probíhá v krátkodobých i dlouhodobých cyklech. Nejčastěji jde však o jednorázové akce, kde jsou probírána aktuální témata. Výhodou je, že obsah vzdělávání lze přizpůsobit místním podmínkám či potřebám. Obsah se netýká jen samotného studia, ale i doplňujících aktivit zájmových a pohybových, jako jsou kulturistika, exkurze či kultura a umění, čímž je možno vzdělávání na všeobecně přístupné úrovni.⁴³

Vznik A3V se datuje do osmdesátých let 20. století. V té době se uskutečnila řada akcí zaměřených na starší občany, často pod záštitou Československého červeného kříže. První kurz A3V se konal v roce 1983 v Přerově. Posluchačem se může stát kdokoli, aniž by se vyžadovala určitá úroveň dosaženého vzdělání, nekonají se zde zkoušky ověřující získané znalosti či dovednosti.⁴⁴

Příklady témat jednotlivých cyklů ve středočeském kraji:

- Kutná Hora – **První republika – Sto let od vzniku Československa**
- Sázava – **Dějiny umění**
- Mnichovo Hradiště – **Vlastivědnéputování po českých regionech II.**

7.3. Kluby seniorů

Kluby seniorů představují obvykle institucionalizovaná kulturně-výchovná zařízení, která umožňují setkávání lidí podobného věku i zájmů, a tím přispívají k plnohodnotnému trávení jejich volného času. Vzdělávací činnost klubu seniorů má široký záběr, edukační aktivity na úrovni těchto klubů mají zpravidla zájmový a jednorázový charakter. Jedná se o přednášky, besedy, poznávací zájezdy, návštěvy divadel, koncertů, výstav, relaxační cvičení apod.⁴⁵

⁴³ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, str., str. 94

⁴⁴ŠIPR, Květoslav. *Jak zdravě stárnout*. Rosice u Brna: Gloria, 1997, str. 11 - 12

⁴⁵ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015, str. 99

7.4. Univerzity volného času

Univerzity volného času představují formu systematického zájmového mezigeneračního vzdělávání v atraktivních oborech. Vysoká kvalita přednášek je garantována buď osobou erudovaného metodika, nebo smlouvou o přímé spolupráci s konkrétní VŠ. Není stanoven předpoklad předchozího vzdělání, nekonají se ani vstupní, ani výstupní testy, ani se nevydávají certifikáty o absolvování studia. Jedinou motivací ke studiu je hluboký zájem o zvolený obor. UVČ nejsou věkově segregované a studovat zde může každý, komu je více než 18 let. Množství vyučovaných oborů doplňuje a rozšiřuje nabídku U3V, přičemž výuka je zajišťována převážně ve spolupráci s pražskými VŠ. První byla založena v roce 1993.⁴⁶

7.5. Vzdělávání seniorů v zahraničí

Rakousko

V Rakousku je velmi podporován tzv. integrační model vzdělávání, kdy mají senioři možnost studovat na vysokých školách společně s mladšími generacemi. Na umělecké školy musí projít i talentovými zkouškami při přijímacím řízení. Ve Vídni má U3V dlouholetou tradici, která sahá až do roku 1970. Věková hranice pro přijetí je zde nižší – u žen je to čtyřicet let, u mužů čtyřicet pět let.

Německo

V Německu si každý spolková země organizuje vzdělávání seniorů sama. Univerzita v Ulmu patří mezi nejznámější, na níž bylo v roce 1994 založeno Centrum pro všeobecné vědecké další vzdělávání. Vzniklo z důvodu vysoké poptávky po dalším vzdělávání pro dospělé v jakémkoli věku, zejména však pro seniory. Kromě U3V v Německu fungují také tzv. lidové vysoké školy, při kterých se realizují také seniorské akademie – ty fungují na podobném principu jako akademie třetího věku v ČR.⁴⁷

Odlišným typem vzdělávání pro seniory jsou SenioreNet nebo Seniorentreff, což je internetový klub seniorů skrz něm mohou členové nacházet nové přátele a komunikovat s celým světem.

⁴⁶ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, str. 200

⁴⁷ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodaktika*. Praha: Grada, 2015, str. 107

Velká Británie

V anglosaských zemích U3V fungují – University of the third age (U3A) – ovšem zpravidla na dobrovolnické fázi. Lektoři vedou kurzy dobrovolně nebo za nízké poplatky. První britská U3A vznikla v roce 1981 v Cambridgi. Motem U3A je učení pro radost. Nejsou zde zápočty, zkoušky, hodnocení ani kvalifikace. Národním reprezentantem a podporujícím orgánem je ve Velké Británii The third age trust. Hlavním cílem je zpřístupnit vzdělávání všem starším osobám dalším cílem je uspokojit co nejširší spektrum zájmů – vzdělávací, rekreační, pohybové (tělovýchovné), sociální činnosti. Tyto univerzity jsou financovány především z členských poplatků účastníků.⁴⁸

Švýcarsko

Ve Švýcarsku fungují tzv. **Seniorenuniversität**. Těchto univerzit pro seniory je ve Švýcarsku celkem 9. Jsou to samostatné školské instituce pro osoby ve věku od šedesáti let. Účastníci platí členský poplatek každý semestr (asi 70 – 100 franků). Existují zde také univerzity třetího věku například v Ženevě, která byla založena v roce 1975. Pořádá přednášky, počítačové kurzy, diskuzní kroužky, workshopy či výlety. U3V nejsou podporovány státem, a tak prostředky získávají pomocí členských příspěvků. V Ženevě je to 85 franků za osobu nebo 120 franků za pár. Univerzity ovšem poskytují pro výuku U3V zdarma.⁴⁹

Finsko

První U3V zde byla založena v roce 1985 a v současné době jich funguje ve Finsku 9. Na účastníky nejsou klady žádné požadavky ani ohledně věku nebo vzdělání. Náklady jsou hrazeny obvykle ze studijních poplatků, některé akce hradí univerzity samotné nebo jsou prostředky získávané z různých rozvojových projektů.⁵⁰

⁴⁸ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodiktika*. Praha: Grada, 2015, str. 109

⁴⁹Tamtéž, str. 108

⁵⁰ Tamtéž, str. 109

Praktická část

V praktické části své bakalářské práce jsem se z nabídky vzdělávání seniorů zaměřila na univerzitu třetího věku. Zjištěné údaje mohou být přínosem i v rámci budoucí strategie UK pro tento typ vzdělání. „**Cílem praktické části je charakterizovat běžného účastníka U3V na Univerzitě Karlově.**“ K tomu jsem využila **tří metod výzkumu**:

1. Zpracování statistických údajů z výročních zpráv jednotlivých fakult Univerzity Karlovy, které mi poskytly nejobektivnější informace.
2. Dotazníkové šetření, které jsem provedla během druhého semestru roku 2018 na fakultách UK a které mi pomohlo získat bližší informace o účastnících z důvodu nemožnosti čerpání těchto informací ze statistických údajů.
3. Rozhovorem s dlouhodobou účastnicí kurzů U3V UK.

Na začátku výzkumu jsem si stanovila tyto **hypotézy**:

1. Domnívám se, že o studium na U3V budou mít větší zájem ženy.
2. Domnívám se, že větší zájem bude o studium humanitních oborů.
3. Domnívám se, že počet uchazečů bude mít rostoucí tendenci.
4. Domnívám se, že většina uchazečů již pobírá starobní důchod a z toho důvodu nebudou ochotni za vzdělávání dát více než 5 % svého měsíčního příjmu.
5. Domnívám se, že uchazeči se účastní různých kurzů opakovaně a jejich motivací pro studium je snaha o zachování současného stavu kognitivní schopností.
6. Domnívám se, že uchazeči, kteří mají dokončené střední vzdělání si touto formou studia vynahrazují vysokoškolské vzdělání, jehož se jim nedostalo z různých důvodů v mládí.

Jsem přesvědčena, že kombinací různých metod získávání dat dokáží co nejpřesněji potvrdit nebo vyvrátit stanovené hypotézy. Podle mého názoru je použití kvantitativního i kvalitního výzkumu výhodné, jelikož z takto shromážděných dat jsme schopni získat jak pevná, neměnná data, tak subjektivní pohled jedinců na tuto problematiku.

8. Statistické zpracování údajů

Při zpracování statistických údajů jsem vycházela z veřejně přístupných informací z výročních zpráv fakult. Jednotlivé fakulty uvádějí ve zprávách odlišné množství informací a z tohoto důvodu u některých fakult není možné určité údaje zjistit (viz. například zastoupení mužů a žen z celkového počtu uchazečů).

V níže uvedené tabulce jsou zpracována data dvanácti ze všech sedmnácti fakult Univerzity Karlovy. Zbývajících 5 fakult bohužel neuvádí pro moji práci relevantní data. Tabulka uvádí počet uchazečů U3V od roku 2013 do roku 2016. U čtyř fakult jsou také informace o procentuálním zastoupení žen.

Fakulta	počet studentů 2013	2013 ženy	počet studentů 2014	2014 ženy	počet studentů 2015	2015 ženy	počet studentů 2016	2016 ženy
Katolická teologická fakulta	129		163		104		104	
Husitská teologická fakulta	110		139		162	81%	158	82%
Právnická fakulta	93	71%	108	73%	140	70%	140	76%
1. lékařská fakulta	120		120		120		100	
2. lékařská fakulta			152		153		143	
Lékařská fakulta v Plzni	76		83		78		68	
Filozofická fakulta	1763		1870		1960		2070	
Přírodovědecká fakulta	230		184		179		173	
Matematicko-fyzikální fakulta	201	58%	200	57%	215	55%	243	55%
Pedagogická fakulta			114				199	
Fakulta sociálních věd	244		415		334		499	
Fakulta humanitních studií	111	89%	358	74%	267	75%	339	
Celkem	3077		3906		3712		4236	

Tabulka č. 1 – zpracování statistických údajů

9. Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření jsem prováděla na dvou fakultách Univerzity Karlovy, a to filozofické a právnické fakultě. Celkový počet respondentů byl 70. Dotazování probíhalo v období od 1. 2. do 4. 4. 2018.

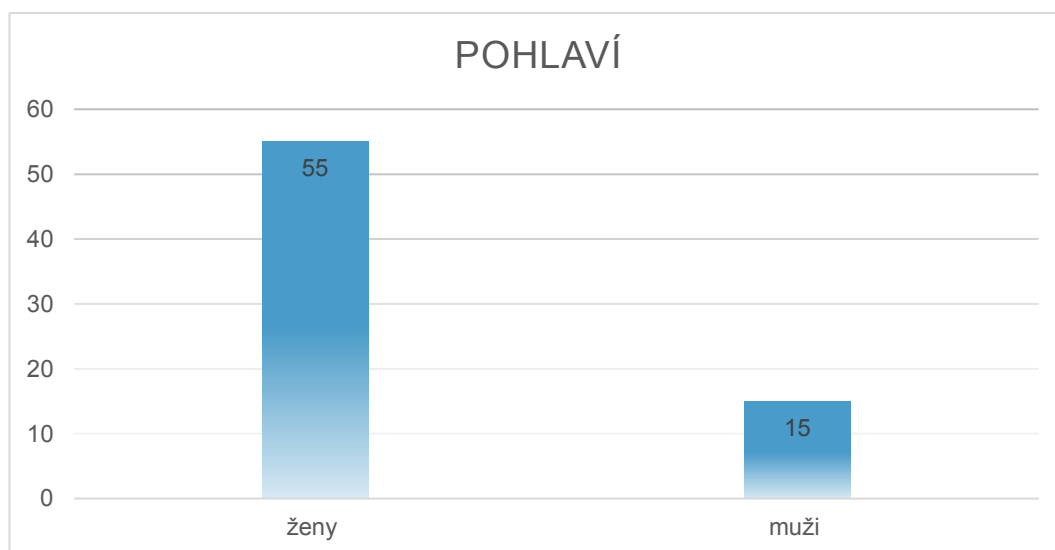
Podoba standardizovaného dotazníku, který byl prezentován respondentům, je uvedena v příloze bakalářské práce. Pro dotazníkové šetření byla použita forma kvantitativního výzkumu. Respondentům byly pokládány uzavřené otázky s danými možnostmi odpovědí.

Získaná data byla zpracována do grafů a tabulek s absolutními a relativními četnostmi.

9.1. Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č. 1 - Jaké je vaše pohlaví?

První otázka se týkala pohlaví respondentů. Z grafu je jasně vidět, že ženy převažují nad muži zhruba o 58 %. Tento výsledek nebyl velmi překvapující. Je všeobecně známo, že ženy jsou ve stáří aktivnější a většinu účastníků U3V představují právě ženy a již naše předchozí zkoumání ze statistických údajů nám tuto hypotézu potvrdilo.

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů

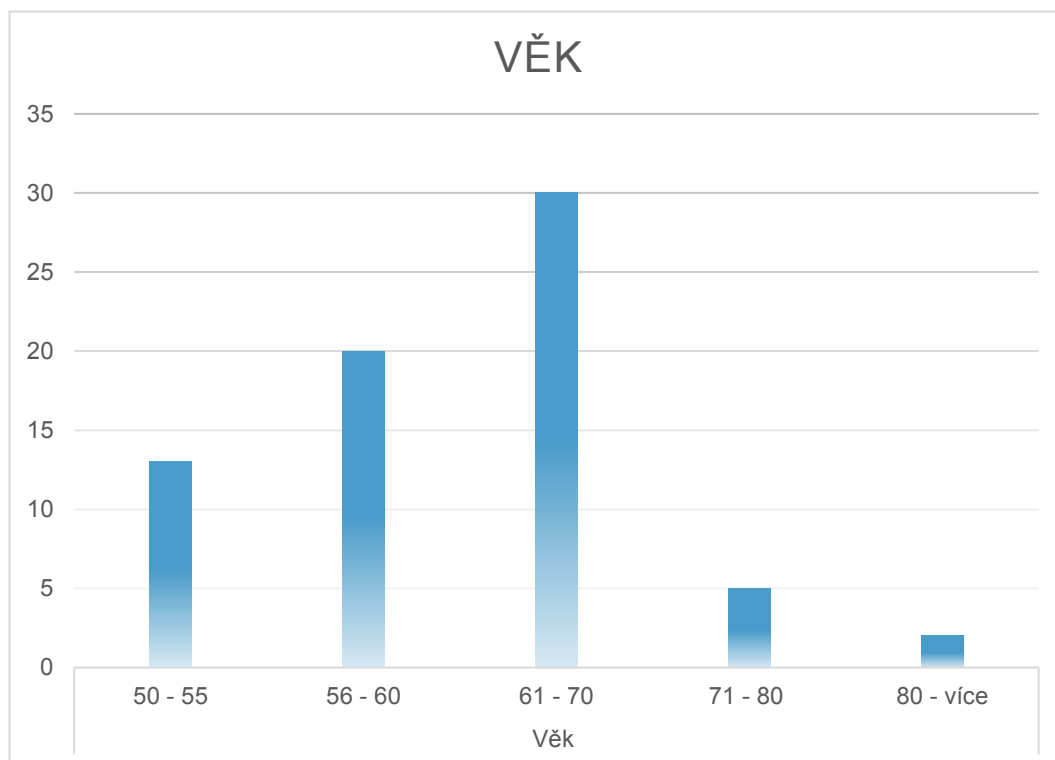
Pohlaví	ženy	muži
absolutní četnost	55	15
relativní četnost	79%	21%

Tabulka č. 2 – Pohlaví studentů

Otázka č. 2 - Jaký je váš věk?

Druhá otázka se zabývala věkem účastníků. O tomto údaji zatím žádné informace ze statistických zdrojů neznáme.

Graf ukazuje 5 věkových skupin. Z těchto dat můžeme říci, že většina respondentů je ve věku od 61 do 70 let. Pouze dva respondenti jsou osoby osmdesátileté nebo starší. Druhou nejčastější skupinou jsou účastníci mezi 56 až 60 lety.

Graf č. 2 – Věk respondentů

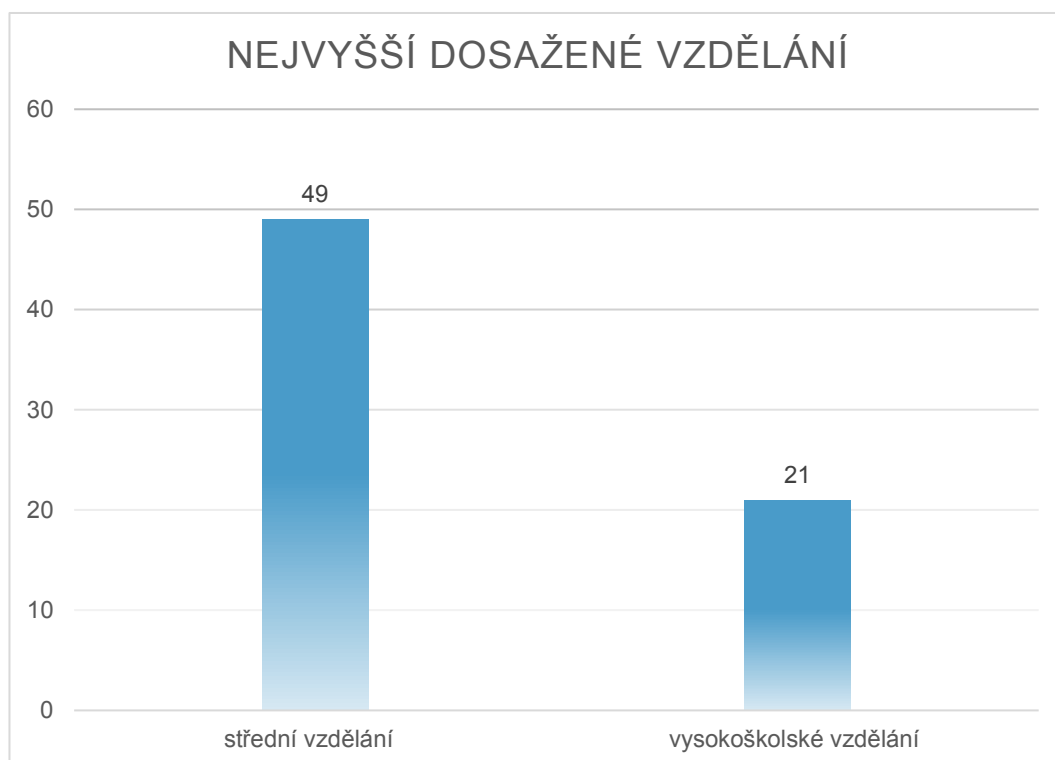
Věk	50 - 55	56 - 60	61 - 70	71 - 80	80 - více
absolutní četnost	13	20	30	5	2
relativní četnost	19%	29%	43%	7%	3%

Tabulka č. 3 – Věk respondentů

Otázka č. 3 - Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Požadavkem pro studium U3V je na většině vysokých škol dosažené středoškolské vzdělání s maturitou. Z tohoto důvodu v dotazníku nebyla jedna z možností odpovědi základní vzdělání, ale pouze středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání.

V tomto případě je vidět, že většina respondentů má dokončené středoškolské vzdělání. Je to přesně 70 procent. Pouze 30 procent respondentů má vzdělání vysokoškolské.

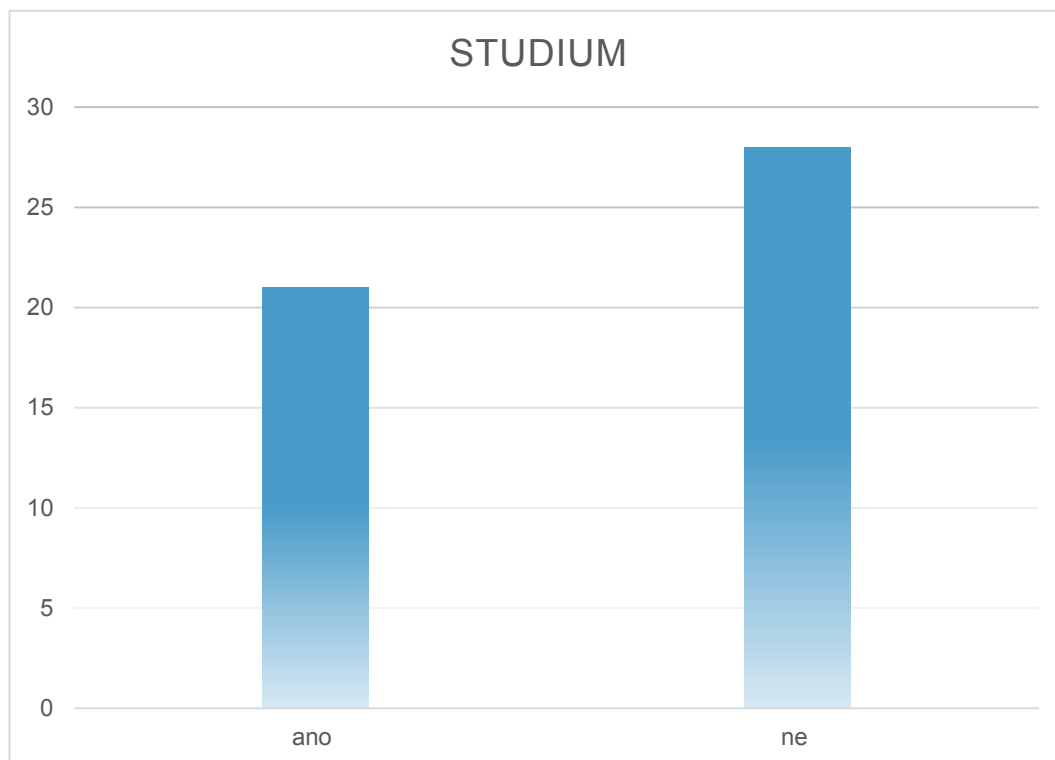
Graf č. 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání

Nejvyšší dosažené vzdělání	střední vzdělání	vysokoškolské vzdělání
absolutní četnost	49	21
relativní četnost	70%	30%

Tabulka č. 4 – Nejvyšší dosažené vzdělání

Otázka č. 4 - Berete vaše současné studium na U3V jako náhradu za vysokoškolské studium v mládí? (odpovězte v případě, že jste v otázce č. 3 zaškrtnli, že vaše nejvyšší dokončené vzdělání je středoškolské)

Vzhledem k podmíněnosti této otázky, se počet odpovědí zredukoval na 49. Z tohoto počtu jich odpovědělo 21, že své současné studium na U3V berou jako náhradu za vysokoškolské vzdělání, které v mládí neabsolvovali.

Graf č. 4 – Studium na vysoké škole

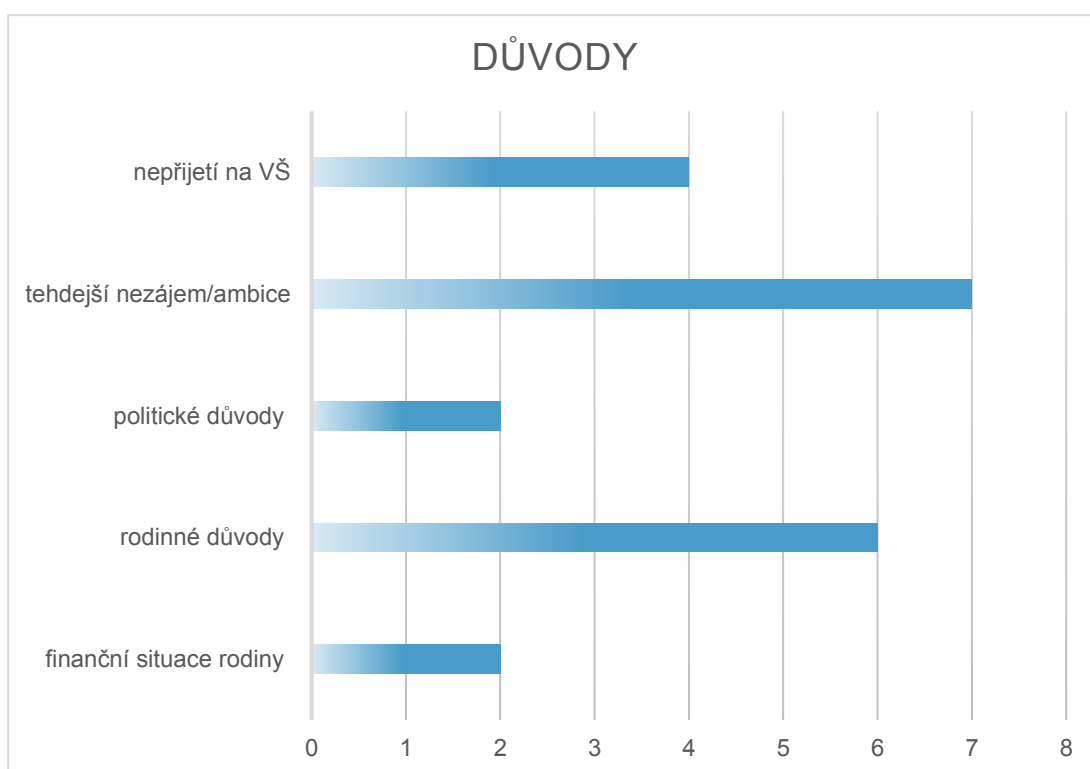
Studium	ano	ne
absolutní četnost	21	28
relativní četnost	43%	57%

Tabulka č. 5 – Studium na vysoké škole

Otázka č. 5 - Z jakého důvodu jste nestudovali vysokou školu v mládí?

Největší počet (21%) respondentů uvádí jako důvod neabsolvování VŠ v mládí tehdejší nezáměr nebo nedostatek ambicí. Dalšími nejčastějšími důvody jsou finanční situace a rodinné důvody. Nepřijetí na VŠ uvedlo jako důvod 8 respondentů a nejmenší počet respondentů uvedlo jako důvod politické důvody, a to 3 respondenti.

V této otázce je opět zredukován počet respondentů na 49 ze stejného důvodu jako v otázce předchozí.

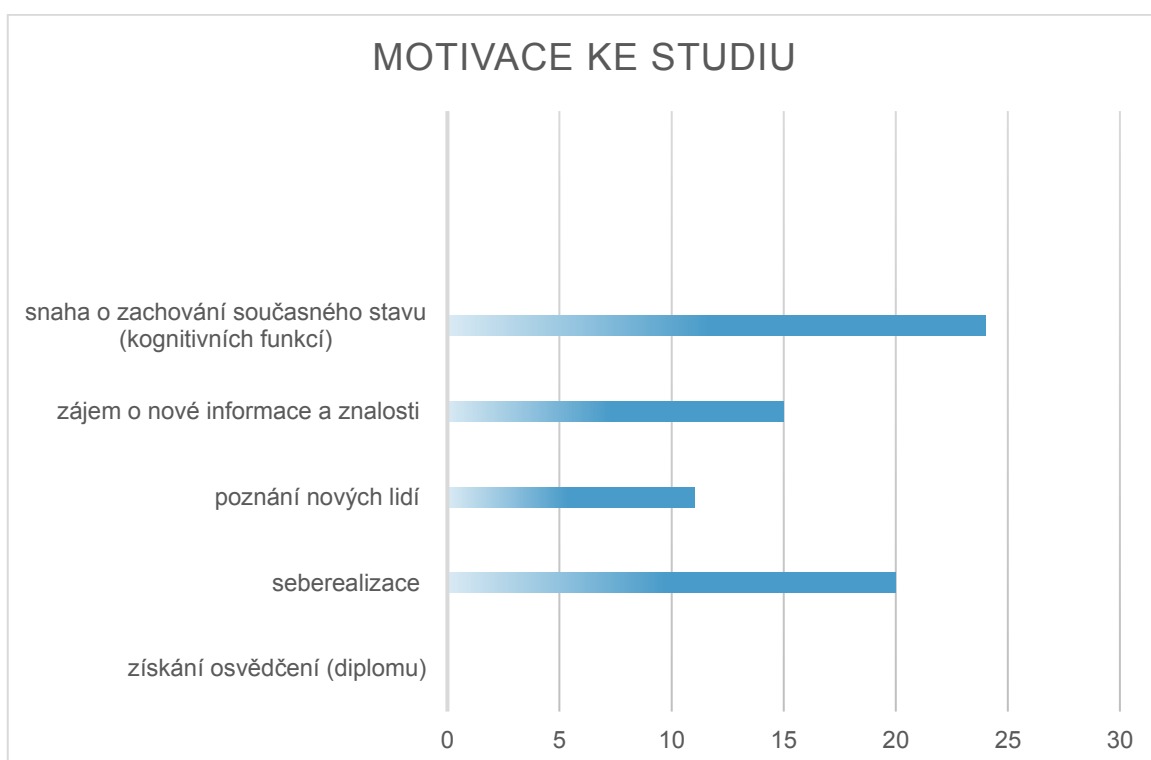
Graf č. 5 – Důvody pro nestudování na VŠ

Důvody	finanční situace rodiny	rodinné důvody	politické důvody	tehdejší nezáměr/ambice	nepřijetí na VŠ
absolutní četnost	2	6	2	7	4
relativní četnost	10%	29%	10%	33%	19%

Tabulka č. 6 – Důvody pro nestudování na VŠ

Otázka č. 6 - Jaká je vaše motivace ke studiu?

Další otázka byla na motivaci ke studiu. Respondentům byla dána možnost výběru z pěti možností. Nejčastější odpovědí se 34 % bylo, že motivací je snaha o zachování současného stavu (kognitivních funkcí). Dalšími nejčastějšími kategoriemi byly seberealizace, zájem o získání nových informací a poznání nových lidí. Žádný z respondentů neodpověděl, že jeho motivací ke studiu na U3V je získání osvědčení, které uchazeč dostane po úspěšném ukončení kurzu.

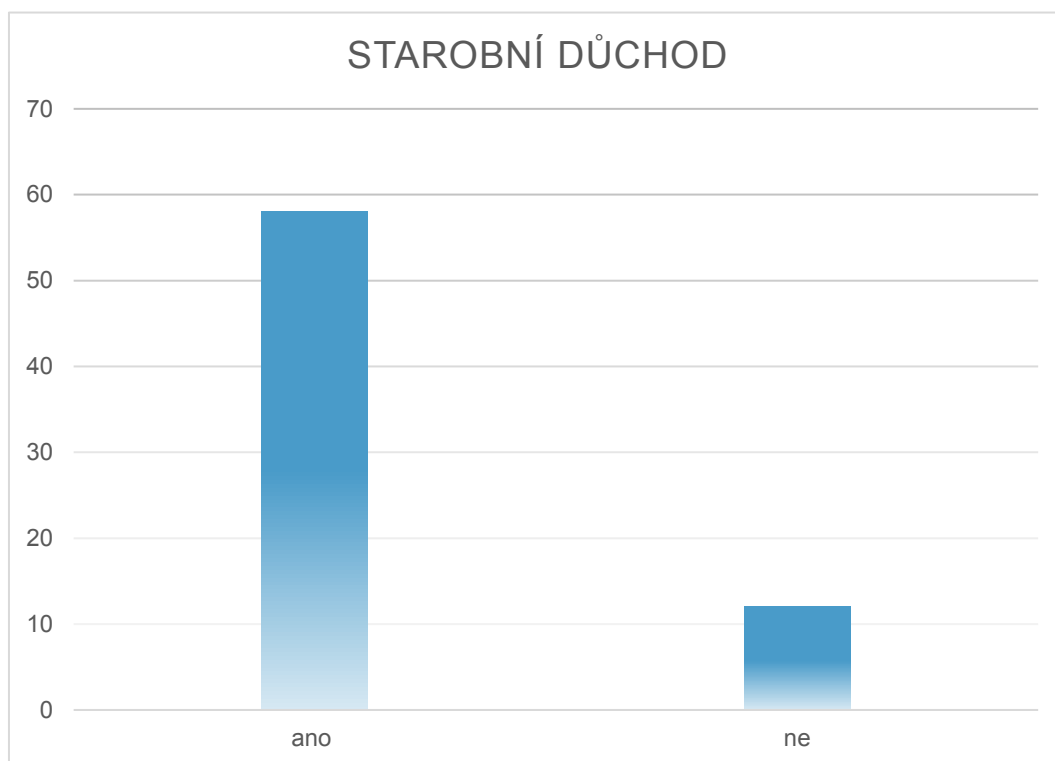
Graf č. 6 – Motivace ke studiu

Motivace ke studiu	získání osvědčení (diplomu)	seberealizace	poznání nových lidí	zájem o nové informace a znalosti	snaha o zachování stavu (kognitivních funkcí)
absolutní četnost	0	20	11	15	24
relativní četnost	0%	29%	16%	21%	34%

Tabulka č. 7 – Motivace ke studiu

Otázka č. 7 - Pobíráte v současné době starobní důchod?

Většina (více než 80%) respondentů pobírá starobní důchod. Pouze 17% starobní důchod nepobírá.

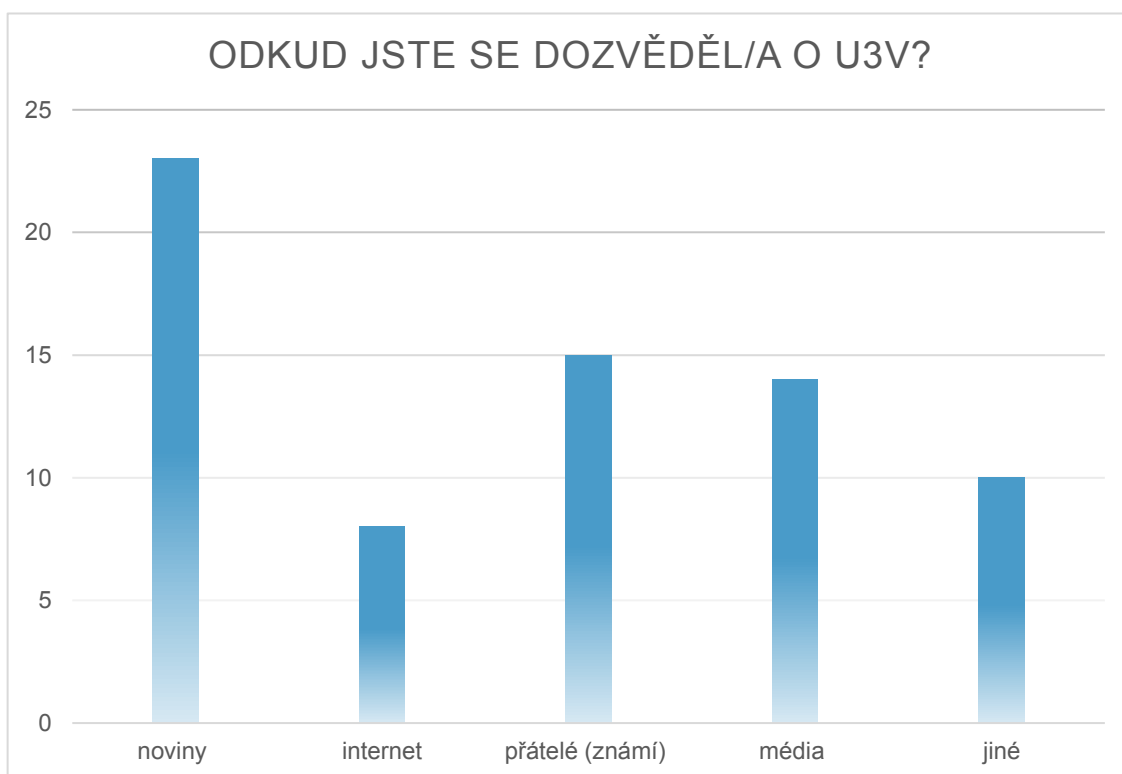
Graf č. 7 – Starobní důchod

Starobní důchod	ano	ne
absolutní četnost	58	12
relativní četnost	83%	17%

Tabulka č. 8 – Starobní důchod

Otázka č. 8 - Odkud jste se dozvěděl/a o univerzitě třetího věku?

V tomto grafu vidíme, že nejvíce lidí se dozvědelo o U3V v novinách (denním tisku), jedná se o 33%. Druhým nejčastějším zdrojem informací o U3V jsou přátelé a média. Nejmenší část respondentů se dozvěděla o U3V na internetu.

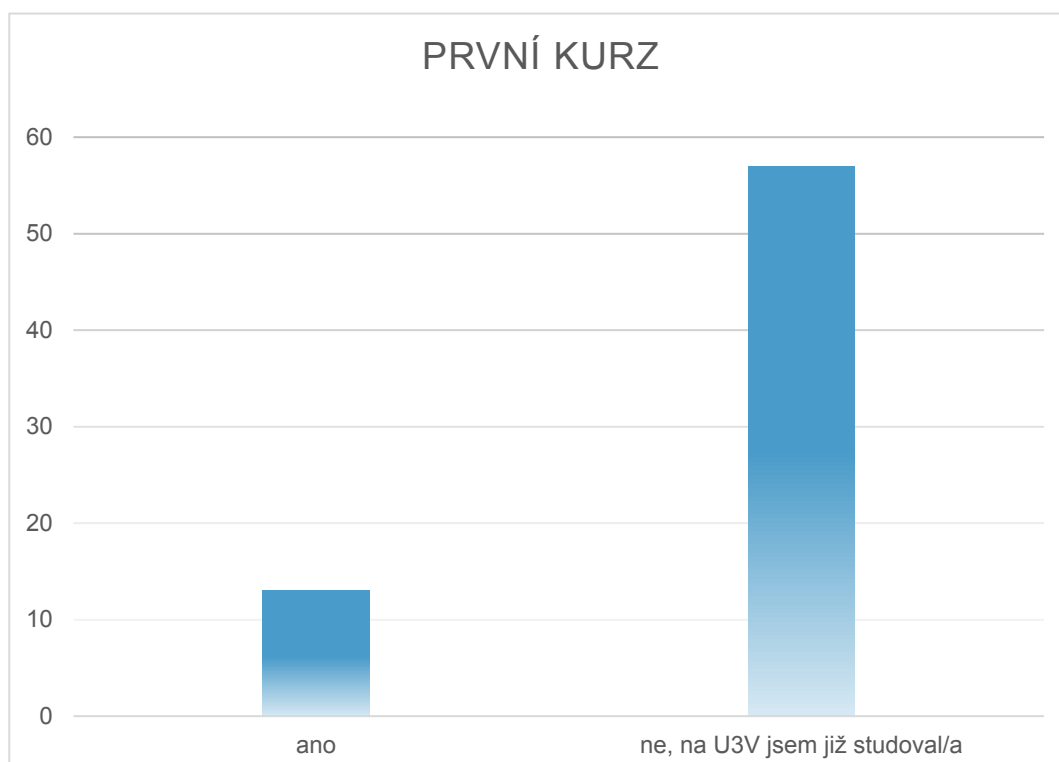
Graf č. 8 – Odkud jste se dozvěděl/a o U3V?

Odkud jste se dozvěděl/a o U3V?	noviny	internet	přátelé (známí)	média	jiné
absolutní četnost	23	8	15	14	10
relativní četnost	33%	11%	21%	20%	14%

Tabulka č. 9 – Odkud jste se dozvěděl/a o U3V?

Otázka č. 9 - Je současný navštěvovaný kurz prvním kurzem, kterého se na U3V účastníte?

Devátá otázka se zabývala, zda respondenti na U3V již studovali, nebo je jejich současný kurz prvním kurzem, kterého se účastní. Pro většinu respondentů není současný studovaný kurz prvním. 81% respondentů odpovědělo, že již na U3V studovalo.

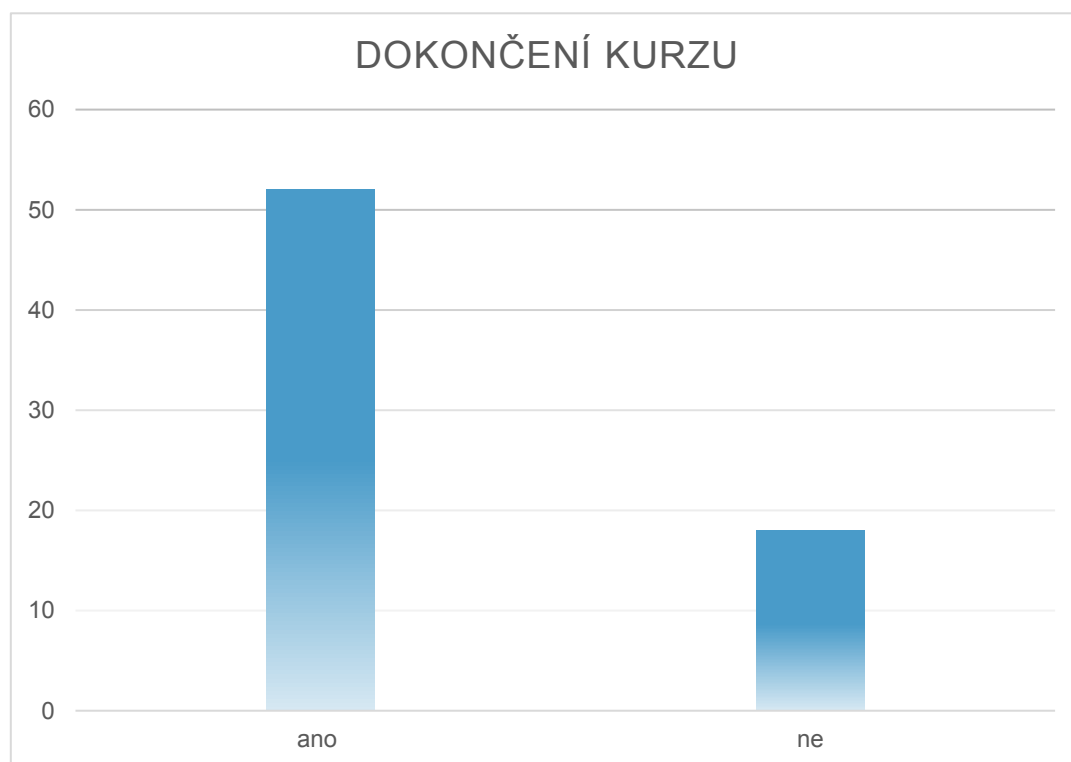
Graf. č. 9 – První kurz

První kurz	ano	ne, na U3V jsem již studoval/a
absolutní četnost	13	57
relativní četnost	19%	81%

Tabulka č. 10 – První kurz

Otázka č. 10 - Dokončil/a jste vždy započatý kurz?

Pouze 26% respondentů někdy nedokončilo započatý kurz. Nadpoloviční většina respondentů zahájený kurz dokončila, jedná se o 74%.

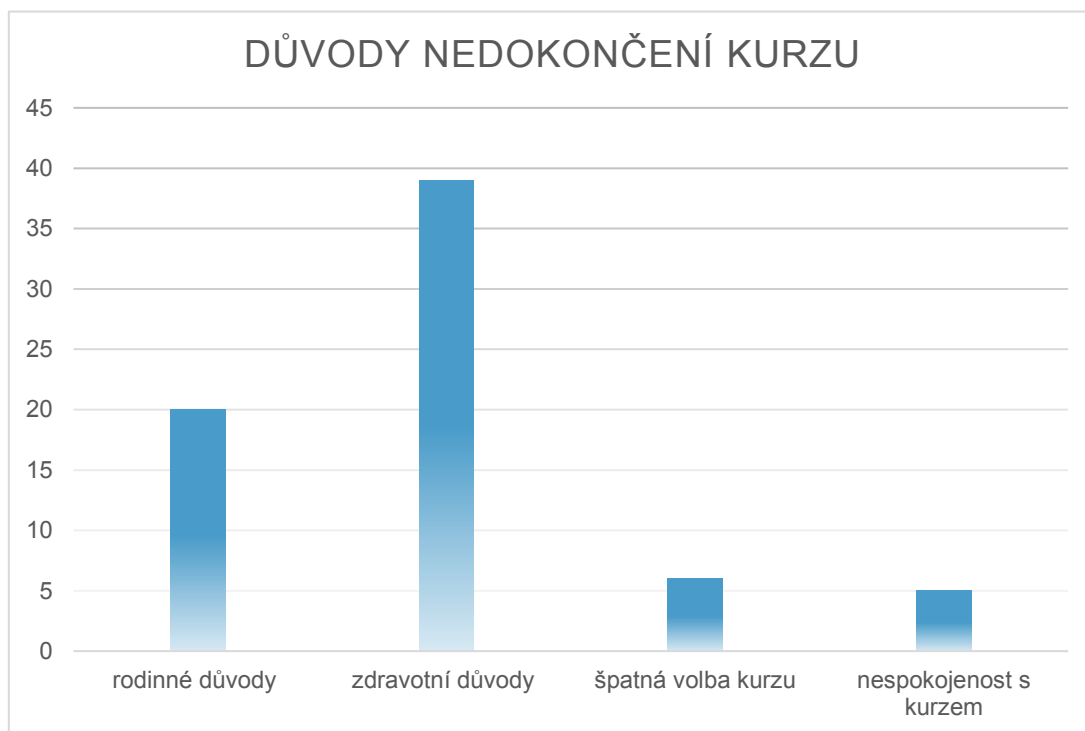
Graf č. 10 – Dokončení kurzu

Dokončili jste vždy započatý kurz	ano	ne
absolutní četnost	52	18
relativní četnost	74%	26%

Tabulka č. 11 – Dokončení kurzu

Otázka č. 11 - Z jakého důvodu jste kurz nedokončil/la?

Další otázka se soustředila na důvody nedokončení kurzu. Nejčastějším důvodem byly zdravotní důvody. Ze zdravotních důvodů nedokončilo kurz celkem 56% respondentů. Druhým nejčastějším důvodem byly rodinné důvody. S nejmenším počtem procent byl důvod nevhodného výběru kurzu, nebo nespokojenost s náplní kurzu.

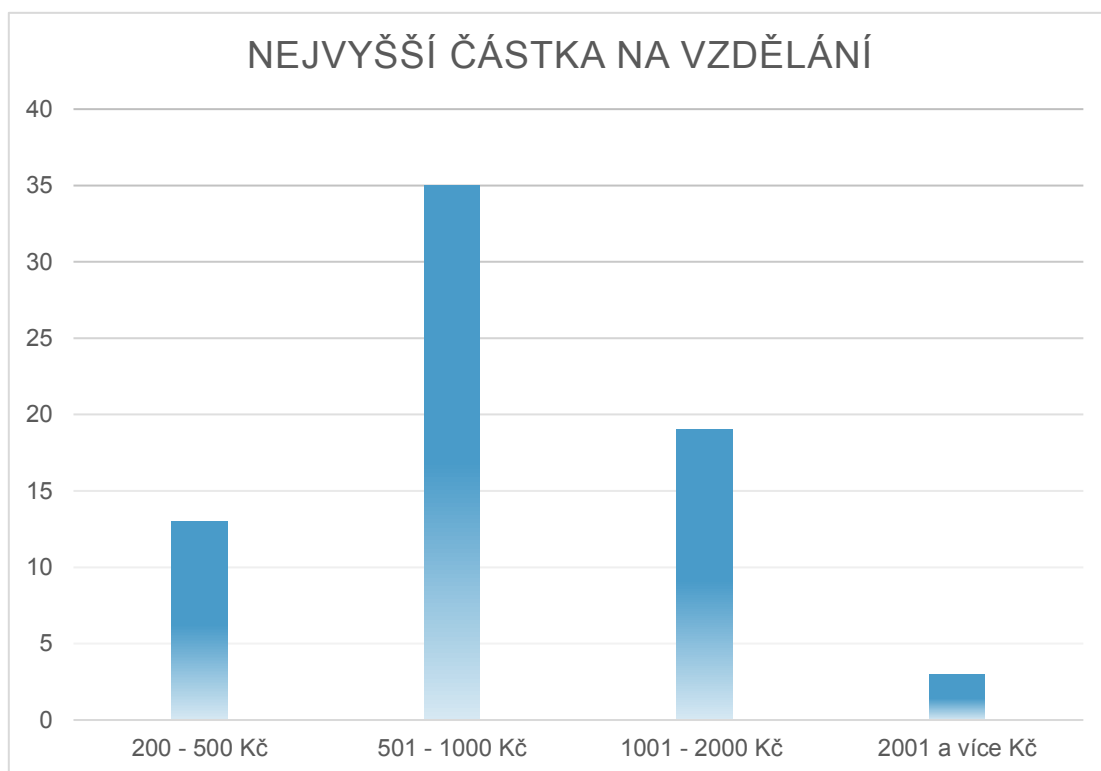
Graf č. 11 - Důvody ukončení kurzu

Důvody nedokončení kurzu	rodinné důvody	zdravotní důvody	špatná volba kurzu	nespokojenost s kurzem
absolutní četnost	20	39	6	5
relativní četnost	29%	56%	9%	7%

Tabulka č. 12 –Důvodu ukončení kurzu

Otázka č. 12 - Jakou nejvyšší finanční částku jste ochotni a schopni utratit za vzdělání?

Polovina respondentů je ochotna zaplatit za svůj volný čas 500 až 1000 Kč. Druhou nejčastější odpovědí (27%) bylo, že respondenti jsou ochotni utratit 1001 – 2000 Kč. Nejméně respondentů bylo ochotno za volný čas utratit více než 2000 Kč.

Graf č. 12 – Nejvyšší částka na vzdělání

Nejvyšší částka na vzdělání	200 – 500 Kč	501 – 1000 Kč	1001 – 2000 Kč	2001 a více Kč
absolutní četnost	13	35	19	3
relativní četnost	19%	50%	27%	4%

Tabulka č. 13 – Nejvyšší částka na vzdělání

10. Rozhovor s účastnicí U3V

Rozhovor s účastnicí U3V proběhl 12. 3. 2018 pomocí polostrukturovaného rozhovoru, kdy jsem nechávala respondentce více prostoru na popisování svých vlastních zkušeností z univerzity třetího věku.

Rozhovor jsem vedla s paní Jitkou, které je 68 let a je již v důchodu. Než odešla do důchodu, pracovala paní Jitka jako produkční v Českém rozhlase. Nejvyšší dosažené vzdělání má středoškolské.

Na U3V začala chodit hned po odchodu do důchodu. Nejdříve navštěvovala ČVUT, kde studovala kurz s názvem Dějiny Vyšehradu, poté chodila na právnickou fakultu na kurz Právo a také studovala na VŠE „Dějiny výtvarného umění“ a k tomu ještě „Dějiny hudby“ v první polovině 20. století. V současné době je účastnicí univerzity třetího věku na filozofické fakultě, na níž se účastnila kurzu Jak poslouchat hudbu. Na tento kurz dochází již druhým rokem.

Při otázce na motivaci ke studiu paní Jitka řekla: *„Už když jsem věděla, že budu odcházet do důchodu, tak jsem se na to začala nějakým způsobem připravovat, protože jsem nehodlala zůstat jenom jako „hlídačka“ vnoučat nebo sedět doma a koukat na televizi. Univerzita třetího věku je pro mě zavedená instituce, která je dobře zpracovaná. Vyhledala jsem si kurzy na internetu a věděla jsem, že budu někam chodit.“* Při odchodu do důchodu může jedinec často zcela ztratit motivaci ráno vstát, obléknout se, připravit se a jít mezi lidi. I toto uvádí paní Jitka jako jeden z důvodů, proč na U3V chodit. Říká, že když jde člověk v 65 letech do důchodu, tak mu zbývá třeba ještě 15 let života, a to je dlouhá doba na to, aby člověk seděl doma, nebo se jenom věnoval vnoučatům.

Pro motivaci je důležitou i sociální stránka studia. Respondentka chodí na kurz se třemi kamarádkami, se kterými jde po skončení kurzu na kávu, nebo do muzea. Sociální interakce je důležitým faktorem volnočasových aktivit seniorů. Sama říká, že se seznámila s novými lidmi a navázala nové sociální kontakty. Další zajímavou informací, kterou zmínila, je že se tam již potkala se dvěma spolužačkami, s nimiž se neviděla od základní školy. Zdálo se jí, že studium na U3V může být také motivací pro další jiné aktivity.

Dále paní Jitka mluvila o zastoupení mužů na kurzech. Na kurzu „Jak poslouchat hudbu“ s celkovým počtem 200 účastníků uvádí, že mužů tam bylo kolem 30. Říká také, že muži chodí na kurzy spíše sami, zatímco ženy chodí více ve skupinách, často s kamarádkami. Ona sama vnímá ženy ve stáří jako daleko iniciativnější a aktivnější.

Další otázkou jsem se zaměřila na reakci rodiny. Paní Jitka říká, že celá její rodina byla velmi ráda a „moc ji chválili“, když jim oznámila svůj úmysl začít se vzdělávat na U3V. Podle jejího názoru by měla být každá rodina ráda a měla by podporovat seniorovo rozhodnutí pro studium nebo jinou volnočasovou aktivitu.

Byla velmi nadšená z kvality studia, jak jsou kurzy vedeny, kým jsou vedeny. Zmínila se i o pocitech profesorů z U3V, kteří se jim při hodinách svěřili. Profesoři sami jsou z U3V většinou nadšeni. Účastníci jsou pozorní, nepoužívají v hodinách telefony, nemají před sebou otevřené počítače, na kterých dělají něco jiného, než aby si psali poznámky a tak dále. Posluchači jsou tam na základě vlastního zájmu a téma je většinou zajímavá.

Ptala jsem se paní Jitky, jak hodnotí studium: *„Můžu ho hodnotit jenom v superlativech. Je to poučné. Informace, které získám často i používám. Můžu zaměstnávat hlavu. Doma si zjišťuji další informace. Je to trochu společenská záležitost. Dodává to člověku trochu sebevědomí. Je to taky něco, o čem se může člověk bavit. Taký můžu říct, že jsme letos s mužem 45 let spolu a co taky můžeme pořád probírat kromě dětí a vnoučat. Tohle je prostě nové téma.“*

Další otázkou bylo, zda má pocit, že to přináší nějaké mezigenerační rozhovory. Její odpověď bylo, že kurzy na filozofické fakultě jsou bohužel v pátek, kdy mají studenti pouze konzultace, a tak se s nimi nemají možnost setkat, nebo vést nějaké rozhovory.

Jediná fakulta, která toto umožňuje je husitská teologická fakulta, která nabízí program s názvem Dialog generací, což znamená, že účastníci U3V mohou navštěvovat i přednášky pro běžné denní studenty fakulty.

Paní Jitka také zmínila, že na kurzy s ní chodí i senioři, kteří mají zapsané tři, nebo i čtyři kurzy, které navštěvují a z toho můžeme usoudit, že o U3V je velký zájem. Říká ale, že studovat v tomto věku je rozhodně těžší. Hůř si věci pamatuje, je to jiné než studovat v mládí. Jako výhodu vnímá, když umí udělat pedagog dobrou srozumitelnou prezentaci.

Co se týče ukončení semestru a promoce říká, že požadavky na ukončení kurzu se liší kurz od kurzu. Na právnické fakultě museli napsat minimálně patnáctistránkovou práci, aby dostali v Karolinu diplom. Na filozofické fakultě je někdy závěrečný test a poté mají nárok na promoci. Paní Jitka říká, že si uvědomuje, že to nemá váhu jako klasický vysokoškolský diplom, ale vnímá to jako hezké ukončení. Na promoci bývají často celé rodiny seniorů s vnoučaty a dětmi.

Na otázku, zda si myslí, že někteří její kolegové studují U3V z důvodů, že nemohli studovat v mládí, odpověděla, že jednou sama při zápisu vznesla námitku vůči povinnosti mít ukončené minimálně středoškolské vzdělání. I z důvodu, že: „**My jsme ještě generace, která zažila tvrdý komunismus a mnohým nebylo dopřáno vzdělání z politických důvodů.**“ Pravděpodobně by na základě jejích a mnoha dalších připomínek by filozofická fakulta již při zápisu neměla požadovat vysvědčení o maturitní zkoušce. Samozřejmě mluvila i o dalších důvodech: jako nemoc nebo rodinné důvody.

Z vlastní zkušeností ví, že největší zájem je o studium jazyků a různé tělovýchovné kurzy. Mluvila také o nevýhodách bydlení na vesnici, pokud se jedná o zajímavé volnočasové aktivity.

Paní Jitka přemluvila i svého manžela, aby s ní navštěvoval kurzy U3V. Po počátečním přemlouvání a tlačení se její nadšení na něj přeneslo a oba dva chodí na filozofickou fakultu. Pan Karel je 70letý bývalý vysokoškolský pedagog. Účastnil se i kurzů na ČVUT.

Myslím si, že z rozhovoru s paní Jitkou je patrné, že si každý najde něco, co by ho zaujalo.

11. Vyhodnocení hypotéz

Vyhodnocení 1. hypotézy – Domnívám se, že o studium na U3V budou mít větší zájem ženy.

Pro vyhodnocení první hypotézy jsem získala podklady ze všech částí výzkumu. Zkoumaný jev, v tomto případě počet žen na U3V, se mi potvrdil ve všech třech částech zkoumání.

Při dotazníkovém šetření jsem získala údaje, že ze 70 respondentů je celkem 55 žen, což činí 79%. I během rozhovoru účastnice U3V potvrdila, že na kurzy chodí převážně ženy.

Při zpracování statistických dat daný jev uvádí pouze 4 fakulty z celkového počtu 12. Jsem přesvědčena, že vypovídající hodnota je objektivní, jelikož se jedná o fakulty, které zastupují velmi rozdílné typy studia (jedná se fakulty humanitní, matematicko-fyzikální, právnickou a husitskou teologickou) a nabízejí velmi rozličné kurzy pro účastníky univerzity třetího věku. Jako důkaz velké diferencovanosti kurzů nabízených fakultami uvádím příklady kurzů na každé zmíněné fakultě.

Mezi kurzy nabízené fakultou humanitních studií patří například:

- Kořeny evropské tradice I.,
- Historická sociologie vědění, kultury a náboženství,
- Úvod do psychologie,
- Dějiny každodennosti na filmovém plátně,
- Etapy (výtvarné) moderna,
- Etika a život,
- Sociologie her, sportu a volnočasových aktivit.

Příklady kurzů matematicko-fyzikální fakulty:

- Zajímavá matematika,
- Geometrie v architektuře a malířství,
- Fyzika v životě člověka,
- Fyzika pro nefyziky,
- Základy práce na počítači – začátečníci,

Kurz právnické fakulty:

- Právo.

Příklady kurzů husitské teologické fakulty:

- 1348 - rok černé smrti a pogromů,
- 1648 – dramatický rok války a míru,
- Osudové lucemburské osmičky.

Při pohledu na uvedené kurzy je zřejmé, že se jedná o velmi rozdílné typy studia. Můžeme tedy považovat jejich účastníky za reprezentanty diverzity na U3V.

Pokud se podíváme na statistická data, je zcela zřejmé, že na právnické fakultě, matematicko-fyzikální a fakultě humanitních studií i husitské teologické fakultě jsou ženy zastoupeny v nadpoloviční většině.

Vzhledem k těmto údajům můžeme říct, že **první hypotéza se potvrdila** a o studium na U3V mají větší zájem ženy.

Vyhodnocení 2. hypotézy – Domnívám se, že větší zájem bude o studium humanitních oborů.

Pro vyhodnocení této hypotézy čerpám data ze statistických údajů. Žádné jiné metody výzkumu uvedené v této práci tuto hypotézu nemohou potvrdit ani vyvrátit.

Z tabulky na straně 26 můžeme za fakulty s humanitními obory (zaměřením) považovat:

- Katolická teologická fakulta,
- Husitská teologická fakulta,
- Právnická fakulta,
- Filozofická fakulta,
- Pedagogická fakulta,
- Fakulta sociálních věd,
- Fakulta humanitních studií.

Ze zpracování statistických údajů na straně 26 je zřejmé, že nejvíce účastníků U3V dochází na Filozofickou fakultu. Průměrný počet uchazečů je 1900 ročně. Druhou nejnavště-

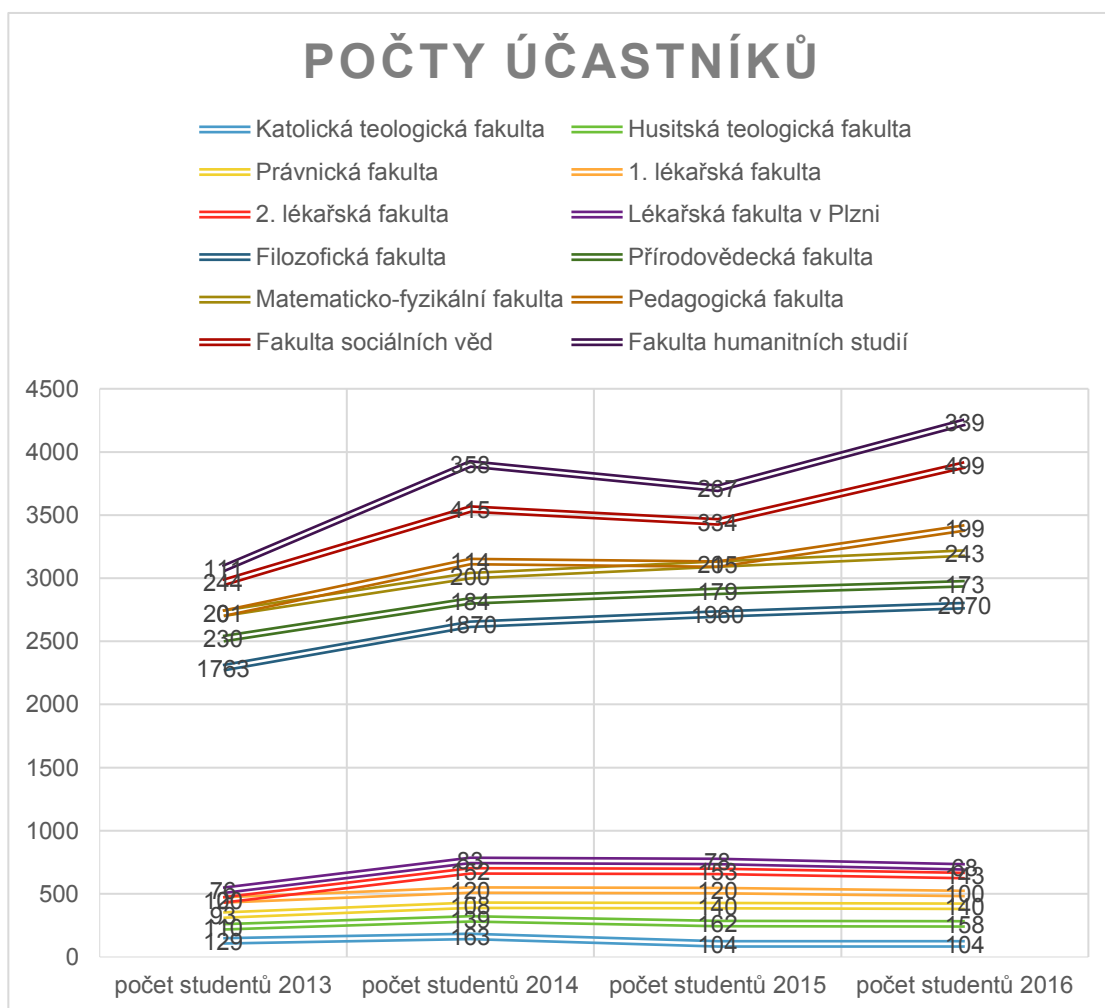
vovanější fakultou je Fakulta sociálních věd s průměrnou návštěvností 370 účastníků. Pro srovnání můžeme uvést, že 1. lékařská fakulta má průměrnou návštěvnost 115 účastníků a Lékařská fakulta v Plzni má průměrnou návštěvnost pouze 76 účastníků. Matematicko-fyzikální fakulta má průměrnou návštěvnost 214 studentů.

Průměrné hodnoty jsou počítány od roku 2013 – 2016.

Na základě těchto výsledků můžeme prohlásit **druhou hypotézu za potvrzenou.**

Vyhodnocení 3. hypotézy – Domnívám se, že počet uchazečů bude mít rostoucí tendenci.

Stejně jako druhou hypotézu i tuto budu ověřovat pomocí statistického zpracování údajů.

Graf č. 13 – počty účastníků

Pro přehlednost a lepší pochopení dané problematiky jsem vytvořila graf s počty účastníků U3V v období od roku 2013 až 2016.

Z grafu je zřejmé, že u většiny fakult nemůžeme hovořit o kontinuální rostoucí tendenci. U většiny fakult je počet účastníků spíše kolísavý, ovšem jsou tu i fakulty, u kterých je rostoucí tendence zřetelná, například u filozofické fakulty nebo u fakulty humanitních studií.

Bohužel z důvodu velké kolísavosti počtu účastníků **nemůžeme tuto hypotézu potvrdit.**

Vyhodnocení 4. hypotézy – Domnívám se, že většina uchazečů již pobírá starobní důchod a z tohoto důvodu nebudou ochotni za vzdělávání dát více než 5 % svého měsíčního příjmu.

Pro ověření čtvrté hypotézy jsem použila data z dotazníkového šetření, kde byly respondentům položeny otázky, zda pobírají v současné době starobní důchod a jakou nejvyšší částku jsou ochotni a schopni dát za vzdělání.

Ze získaných dat k otázce č. 7 – „Pobíráte v současné době starobní důchod?“ odpovědělo 83% dotazovaných, že jej pobírá. Můžeme tedy tvrdit, že první část hypotézy je potvrzena. K ověření druhé části výše uvedené hypotézy se vztahuje otázka č. 12 „Jakou nejvyšší finanční částku jste ochotni a schopni utratit za vzdělávání?“ Půlka respondentů odpověděla, že jsou ochotni za vzdělávání dát mezi 500 – 1000 Kč. Nejmenší procento respondentů odpovědělo, že jsou ochotni dát za vzdělávání 2001 a více Kč. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že studenti dají za vzdělání 1001 – 2000 Kč a 19% respondentů odpovědělo, že jsou ochotni utratit 200 – 500 Kč.

Pro stanovení, jaká částka odpovídá 5% z měsíčního příjmu jsem použila data získaná z internetových stránek České správy sociální zabezpečení. Průměrný starobní důchod v ČR v roce 2017 činil 11 807 Kč, z toho důchod žen činil 10 728 Kč a průměrný důchod mužů činil 13 033 Kč. Poplatek za kurz na U3V se pohybuje od 100 Kč až do 1500 Kč. Přibližná cena ve většině kurzů je 500 Kč za semestr.

Pokud budu počítat 5 % z průměrného důchodu vyjde mi, při průměrné ceně kurzu 500 Kč, že účastník měsíčně za vzdělání utratí 0,7 svého průměrného měsíčního důchodu. Pokud by účastník měl zájem o jeden z nejdražších kurzů, jehož cena činí 1500 Kč, utratí ze svého měsíčního důchodu 2,1 %.

V obou případech nám vyjde, že studenti neutratí více než 5% svého měsíčního důchodu a to ani v případě, že student bude navštěvovat dva nejdražší kurzy. Na základě výše uvedených faktů můžeme **hypotézu považovat za potvrzenou.**

Vyhodnocení hypotézy č. 5 - Domnívám se, že uchazeči se účastní různých kurzů opakovaně a jejich motivací pro studium je snaha o zachování současného stavu.

K vyhodnocování této hypotézy byla použita data z dotazníkového šetření, a to přesně otázka č. 6 a otázka č. 9.

V otázce číslo 9 „Je současný navštěvovaný kurz prvním kurzem, kterého se na U3V účastníte?“. 81% účastníku odpovědělo, že již na některý z kurzů U3V docházelo, z čehož usuzuji, že se první část hypotézy potvrdila. Na základě těchto dat je možné říci, že studium na U3V je pro seniory zajímavou volnočasovou aktivitou, což dokládá jejich opakovaná účast na různých kurzech.

Z odpovědí na otázku číslo 6 „Jaká je vaše motivace ke studiu?“ vyplývá, že nejvíce seniorů jako motivaci ke studiu vnímá snahu o zachování současného stavu, zejména stavu kognitivních schopností. Tento názor uvádí 34% respondentů. Další nejčastější motivací je snaha seberealizovat se. Žádný respondent neuvedl jako motivaci snahu o získání osvědčení. Dalšími důvody studia byl zájem o nové informace a znalosti a poznání nových lidí.

Vzhledem k opakované návštěvnosti kurzů a odpovědím na otázku ohledně motivace můžeme označit **hypotézu za potvrzenou.**

Vyhodnocení hypotézy č. 6 - Domnívám se, že uchazeči, kteří mají dokončené středoškolské vzdělání si touto formou studia vynahrazují vysokoškolské vzdělávání, které se jim nedostalo v mládí z různých důvodů.

K řešení této problematiky využívám otázek č. 4 a 5 v dotazníkovém šetření a současně se o této problematice zmiňuji v rozhovoru účastnice U3V. Z celkové počtu 70 respondentů musíme vyloučit ty respondenty, kteří absolvovali vysokou školu během svého mládí. Z tohoto důvodu se nám zredukuje počet respondentů na 49.

Na otázku č. 4 „Berete vaše současné studium na U3V jako náhradu za vysokoškolské studium v mládí?“ odpovědělo 21 respondentů, že své aktuální studium na U3V berou jako náhradu vysokoškolského vzdělání, které neabsolvovali v mládí.

Zajímavé informace nám doplňuje otázka číslo č. 5 „Důvody pro nestudování na VŠ“. Zabývá se důvody, proč většina studentů U3V v mládí nestudovala na VŠ. Nejčastějším důvodem byl tehdejší nezájem a nedostatek ambicí (33%) spolu s rodinnými důvody (29%). Dalším častým důvodem bylo nepřijetí na VŠ (19%) a finanční situace rodiny (10%).

Nejméně časté byly politické důvody, o kterých se zmiňuje v rozhovoru i respondentka, která mluví o tehdejší složité politické situaci, jež mnohým studium znemožňovala.

O hypotéze můžeme říct, že se potvrdila.

12. Vyhodnocení cíle výzkumu

Cílem praktické části mé bakalářské práce bylo charakterizovat běžného účastníka U3V na Karlově univerzitě. Jak uvádím v úvodu praktické části využila jsem tři metod výzkumu – zpracování statistických dat, dotazníkové šetření a polostrukturovaný rozhovor.

Po zpracování veškerých mnou získaných dat a vyhodnocením stanovených hypotéz je možné charakterizovat běžného účastníka U3V na UK.

Běžného studenta U3V na UK můžeme charakterizovat jako ženu ve věku mezi 56 až 70 lety, jejíž nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské. Důvodem, proč účastnice nestudovala vysokou školu v mládí, byl tehdejší nezájem o další studium, či rodinné důvody. Často bývá opakovaně účastnicí kurzů na humanitních fakultách. Studium pro ni nepřestává výraznou finanční zátěž, přestože již pobírá starobní důchod. Její motivací je snaha o zachování současného stavu a kurzy většinou úspěšně dokončuje.

Závěr

V bakalářské práci s názvem „Vzdělávání seniorů se zaměřením na univerzitu třetího věku“ jsem si stanovila cíl popsat problematiku vzdělávání seniorů a mnoho aspektů s tím souvisejících. Této problematice se věnuji v teoretické části, tedy v prvních sedmi kapitolách, které jsou níže krátce shrnuté.

V první kapitole se zabývám současným demografickým trendem stárnutím společnosti jako jedním z nejzávažnějším, nejdiskutovanějším společenským tématem a jako výzvu, jak s přibývajícími seniory dále pracovat.

V druhé kapitole rozebírám otázku, koho můžeme za seniora označit, jaké známe všechna pojmenování pro seniory, jak správně seniora nazývat, aby nešlo o pejorativní oslovení. Dále od jakého věku je člověk považován za seniora. V podkapitolách je vysvětlen pojem stáří a stárnutí a jaké jsou strategie vyrovnávání se se stářím.

Ve třetí kapitole popisuji ageismus jako současný problém a jak je možné ageismus překonat skrze vzdělávání seniorů. Ve čtvrté kapitole se věnuji tomu, jak vypadá stáří v České republice 21. století a čím je stáří ovlivňováno. Jak moderní doba vnímá etapu stáří popisují ve čtvrté kapitole stejně jako zdravé stárnutí, což je jednou z hlavních výzev v Evropě v současné době a úzce to souvisí se stárnutím společnosti.

V páté kapitole se zabývám volným časem seniorů – jaké možnosti proměn volného času u seniorů existují, jaké různé typy aktivit jsou u seniorů běžné. Šestá kapitola se soustředí na gerontogiku jako výchovu ke stáří a ve stáří, jaké základní potřeby jsou nutné uspokojit při edukační práci se seniory, jaké důvody vedou seniory k vyhledávání vzdělávacích aktivit. Popisují v ní také funkce vzdělávání seniorů nebo jaký je význam vzdělávání pro seniory či překážky a omezení při vzdělávání.

V poslední sedmé kapitole se zabývám různými možnostmi vzdělávání seniorů v ČR a popisují – univerzity třetího věku, akademie třetího věku, kluby seniorů, univerzity volného času a dále pro srovnání s českých model je zde popsáno, jaké možnosti vzdělání mají senioři v zahraničí.

Cílem praktické části bylo charakterizovat průměrného účastníka U3V pomocí tří metod výzkumu – statistické zpracování dat, dotazníkové šetření a rozhovor s účastníci U3V. Na začátku praktické části jsem si stanovila šest hypotéz, které jsem v kapitole jedenáct s názvem vyhodnocení hypotéz, potvrdila či vyvrátila na základě získaných údajů. V kapitolách osm, devět a deset jsou rozepsány jednotlivé metody výzkumu.

Kapitola dvanáct charakterizuje průměrného účastníka U3V.

Mám za to, že cíle práce byly naplněny a že mnou zvolené téma je v současné době důležité a aktuální zejména z důvodu prodlužování života člověka. Člověk může strávit v důchodovém věku 15 nebo i 20 let svého života a je důležité, aby prožil tento čas kvalitně. Zda zvolí za svou volnočasovou aktivitu právě vzdělání, nebo něco jiného, je zcela na něm. Já jsem si téma vzdělávání seniorů vybrala z důvodu, že v něm vidím v budoucnosti velký potenciál. Podle mého názoru je to užitečná, vhodná a relativně levná forma trávení volného času, kdy si každý může zvolit téma, které ho zajímá a je vhodné pro muže i ženy.

Seznam literatury

- [1] DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-123-6.
- [2] HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.
- [3] JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5535-9.
- [4] KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Sestra (Grada). ISBN 978-80-271-0102-3.
- [5] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787744.
- [6] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.
- [7] MÜHLPACHR, Pavel. Geragog jako nová profese v procesu celoživotního vzdělávání. *Pedagogická orientace* 2002, . 4, s. 96-101. ISSN 1211-4669.
- [8] ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.
- [9] ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [10] ŠIPR, Květoslav. *Jak zdravě stárnout*. Rosice u Brna: Gloria, 1997. ISBN 80-901834-1-7.
- [11] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.

Články

STANKOV, Georgi. *OVERCOMING AGEISM THROUGH EDUCATION FOR THE THIRD AGE* [online]. [cit. 2018-03-07]. DOI: https://www.academia.edu/33452732/Overcoming_Ageism_through_education_for_the_Third_age.

VAVŘÍN, P. *Asociace univerzit třetího věku*. Přednáška na konferenci *Evropský rok aktivního stárnutí*. Praha: Senát ČR, 17. ledna 2012

Internetové zdroje

Zdravéstárnutí: výzva Evropě [online] dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/images/czpz/healthy_ageing/Healthyhort_cs.pdf?highlightWords=postup+pro+odběr [online]. [cit. 2018-02-14].

Národní strategie podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017: https://www.mpsv.cz/files/clanky/13099/Teze_NS.pdf

Seznam grafů

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů

Graf č. 2 – Věk respondentů

Graf č. 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf č. 4 – Studium na vysoké škole

Graf č. 5 – Důvody pro nestudování na VŠ

Graf č. 6 – Motivace ke studiu

Graf č. 7 – Starobní důchod

Graf č. 8 – Odkud jste se dozvěděl/a o U3V?

Graf. č. 9 – První kurz

Graf č. 10 – Dokončení kurzu

Graf č. 11 - Důvody ukončení kurzu

Graf č. 12 – Nejvyšší částka na vzdělání

Graf č. 13 – Počty účastníků

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Zpracování statistických údajů

Tabulka č. 2 – Pohlaví respondentů

Tabulka č. 3 – Věk respondentů

Tabulka č. 4 – Nejvyšší dosažené vzdělání

Tabulka č. 5 – Studium na vysoké škole

Tabulka č. 6 – Důvody pro nefstudování na VŠ

Tabulka č. 7 – Motivace ke studiu

Tabulka č. 8 – Starobní důchod

Tabulka č. 9 – Odkud jste se dozvěděl/a o U3V?

Tabulka č. 10 – První kurz

Tabulka č. 11 – Dokončení kurzu

Tabulka č. 12 - Důvody ukončení kurzu

Tabulka č. 13 – Nejvyšší částka na vzdělání

Seznam příloh

Příloha č. 1 – dotazník pro účastníky U3V

Dotazník pro účastníky U3V

Vážení respondenti,

Jmenuji se Adéla Kináčová a studuji druhý ročník Univerzity Karlovy, fakulta Husitská teologická pro svou bakalářskou práci s názvem „Vzdělání seniorů se zaměřením na univerzitu třetího věku“ sbírám data relevantní pro mé zkoumání, a proto bych vás ráda požádala o vyplnění tohoto dotazníku. Účelem toho zkoumání je zjistit, jak vypadá průměrný účastník U3V. Získaná data poté anonymně zpracuji ve svém bakalářské práci.

Děkuji za Váš čas a ochotu.

Otázka č. 1 Jaké je vaše pohlaví?

- žena
- muž

Otázka č. 2 Jaký je váš věk?

- 50 – 55
- 56 – 60
- 61 – 70
- 71 – 80
- 80 a více

Otázka č. 3 Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- střední vzdělání
- vysokoškolské

Otázka č. 4 Berete vaše současné studium na U3V jako náhradu za vysokoškolské studium v mládí?

- ano
- ne

Otázka č. 5 Z jakého důvodu jste nestudovali vysokou školu v mládí?

- finanční situace rodiny
- rodinné důvody
- politické důvody
- tehdejší nezáměr/ambice

Otázka č. 6 Jaká je vaše motivace ke studiu?

- získání osvědčení (diplomu)
- seberealizace
- poznání nových lidí
- zájem o nové informace a znalosti
- snaha o zachování současného stavu (kognitivních funkcí)

Otázka č. 7 Pobíráte v současné době starobní důchod?

- ano
- ne

Otázka č. 8 Odkud jste se dozvěděl/a o univerzitě třetího věku?

- noviny
- internet
- přátelé (známí)
- média
- jiné

Otázka č. 9 Je současný navštěvovaný kurz prvním kurzem, kterého se na U3V účastníte?

- ano
- ne

Otázka č. 10 Dokončil/a jste vždy začatý kurz?

- ano
- ne

Otázka č. 11 Z jakého důvodu jste kurz nedokončili?

- rodinné důvody
- zdravotní důvody
- špatná volba kurzu
- nespokojenost s kurzem

Otázka č. 12 Jakou nejvyšší finanční částku jste ochotni a schopni utratit za volnočasové aktivity?

- 200 – 500 Kč
- 501 – 1000 Kč
- 1001 – 2000 Kč
- 2001 a více Kč